

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V OLMOUCI

Katedra nederlandistiky

studijní rok 2012/2013

D I A L E C T E N I N V L A A N D E R E N

DIALECTS IN FLANDERS

Bakalářská práce studia oboru Nizozemština pro hospodářskou praxi

Lada Slišová

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Křížová, Ph.D.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

Ik verklaar dat ik mijn bachelorscriptie zelfstandig geschreven heb en alle vakliteratuur en bronnen die ik gebruikt heb in de literatuurlijst heb vermeld.

V Olomouci dne 6. června 2013

Lada Slišová

Dankbetuiging

Hierbij wil ik mijn dank betuigen aan Mgr. Kateřina Křížová, Ph.D. voor de raadgevingen die ze me gegeven heeft. Ook wil ik Jana Škrabalová, Jana Šírová en Natalia Pikulíková bedanken voor hun hulp bij het afnemen van de enquêtes.

Obsah

Inleiding	5
1. Dialect in het algemeen.....	7
2. Dialecten in Vlaanderen.....	10
2.1 Belgisch-Limburgs	11
2.2 Brabants.....	15
2.3 Oost-Vlaams.....	17
2.4 West-Vlaams	20
3. De positie van dialect in de geschiedenis	22
4. De taalsituatie vandaag	28
4.1 Standaardtaal	28
4.2 Tussentaal.....	29
4.3 Dialect vandaag.....	30
5. Onderzoek naar het dialectgebruik in Vlaanderen.....	34
5.1 Beschrijving van het onderzoek	34
5.2 Enquête vragen.....	35
5.3 Resultaten van het onderzoek.....	36
6. Conclusie	43
Bibliografie	45
Resumé in het Tsjechisch	48
Resumé in het Engels.....	49
Bijlagen.....	50
Bijlage nr. 1: Onderzoek naar het dialectgebruik in Vlaanderen.....	50
Annotatie.....	53

Inleiding

Als men op zoek is naar een speciaal land, moet men zeker eens naar België komen. Hoewel het Nederlands de officiële taal van Vlaanderen is, verstaan nieuw aangekomen mensen met vroegere kennis van het Nederlands er in het begin ook niet zoveel van. De reden waarom men wat anders hoort dan in Nederland, zijn de dialecten.

Bovendien is de taal in Vlaanderen veel sterker gedifferentieerd dan de Noord-Nederlandse cultuurtaal, meer in het bijzonder in haar regionale varianten. Dialecten werden hier gedurende eeuwen ongestoord gesproken. Vroeger kon je aan iemand horen uit welk dorp hij kwam. Met een beetje fantasie mogen de dialecten ook gezien worden als een venster waardoor men naar het verleden terug kan kijken.

Aan de andere kant van het taalspectrum in Vlaanderen staat het Standaardnederlands dat in verhouding tot de geschiedenis van de dialecten een heel korte traditie heeft. Het begin van het Standaardtaalgebruik is relatief recent in Vlaanderen. Vandaag zitten we in een overgangperiode wat de vorm van de gesproken taal in Vlaanderen betreft. Dialecten worden steeds minder gebruikt en het Standaardnederlands maakt weinig vooruitgang. Meer en meer wordt de zogenaamde *tussentaal* gesproken die tussen de twee polen zit. In het onderzoek van deze scriptie wordt op dit onderwerp verder ingegaan.

Het doel van deze scriptie is het dialectgebruik in bepaalde situaties te onderzoeken met name wanneer het dialect vervangen wordt door de tussentaal of door het Standaardnederlands. Met behulp van een enquête probeer ik het antwoord te vinden op de vraag of er een merkbaar verschil in het taalgebruik tussen de verschillende leeftijdscategorieën is.

Hoogstwaarschijnlijk zullen er grote verschillen zijn, ook omdat de jonge generatie opgegroeid is onder andere taalinvloeden. Verder zal er aan de respondenten gevraagd worden hoe het dialect gezien wordt wat het prestige en de bruikbaarheid in verschillende situaties betreft. Daarmee wil ik onderzoeken hoe een dialect gewaardeerd wordt door de respondenten en in welke situaties het nog wordt gebruikt.

Hoewel het niet beter met de dialecten gaat, is er een opbloei van de taalwetenschappen die de dialecten of alles wat met de taalgeschiedenis te maken heeft, bestuderen. Dit is bijvoorbeeld merkbaar aan het aantal gedrukte publicaties over dit onderwerp. Ook naar de linguïstische variatie in het Nederlandse taalgebied in het algemeen is in de laatste tien jaar verrassend veel onderzoek verricht.

Bovendien werd er vorig jaar een petitie verstuurd om een nieuw groot dialectboek te steunen. Uiteindelijk hebben de Vlaamse overheid en de Nederlandse Taalunie geïnvesteerd in het dialectonderzoek aan de Universiteit Gent. Het gaat om het derde en laatste boek dat een trilogie over de Vlaamse dialecten compleet maakt. Dit is zeker niet het enige voorbeeld waaraan de interesse voor de diverse Vlaamse dialecten zichtbaar is. Rekening houdend met de bovenstaande opmerkingen was er dus geen probleem met de vakliteratuur.

Mijn scriptie deel ik in 6 hoofdstukken in.

In het eerste hoofdstuk wordt het begrip dialect uitgelegd. Er worden ook enkele misverstanden over dit begrip verklaard. Verder wordt het hoofdstuk op de dialectologie gericht. Hierin worden de taalwetenschap, de moeilijkheden van het dialectonderzoek en de situatie van vandaag beschreven.

In het tweede hoofdstuk probeer ik de indeling van de dialecten in Vlaanderen te beschrijven. Verder wordt er ingegaan op de meest opvallende kenmerken van de vier grootste dialecten.

In het derde hoofdstuk wordt de taalhistorie beschreven met de nadruk op het dialect en zijn rol en positie in de geschiedenis. Verder in de scriptie wordt er een beeld gegeven van de taal van nu. Hier wordt er uitgelegd, onder andere, wat de huidige uitdagingen en de mogelijke ontwikkelingen zijn.

Het volgende hoofdstuk houdt zich met het onderzoek bezig. Het thema daarvan is: *Dialectgebruik in Vlaanderen*. Met het hoofdstuk *Conclusie* rond ik de scriptie af.

1. Dialect in het algemeen

Dit hoofdstuk verklaart het begrip *dialect* maar ook is bezig met de rol van het dialect in de geschiedenis van de taal. Een van de belangrijke bronnen is het boek *Het Nederlands vroeger en nu* van Guy Janssens en Ann Marynissen. Onder andere gebruikte ik ook *De Nederlandse dialecten* van Dr. A. Weijnen. Ook moet ik het interessante boek *Het verhaal van het Vlaams* van Roland Willemyns dat de geschiedenis van de taal in Vlaanderen beschrijft, vermelden.

De verklaring van het woord “dialect“ is simpel en relatief duidelijk. „*Dialect is een geografisch bepaalde taalvariëteit*” (Goosens, 1968, p. 45). Hoewel deze definitie ouder dan 40 jaar is, is de verklaring nog steeds bruikbaar. Niettemin verschilt de perceptie van het begrip. In de Angelsaksische visie is het dialect „*een spreekwijze met eigen kenmerken van variabele aard, met een specificiteit die vooral ontleend werd aan buitentalige sociale factoren (als sociale achtergrond, leeftijd, geslacht, situatie)*” (Van Keymeulen, 2012, p. 4). In praktijk is het een taalvariant die gebruikt wordt voor informele communicatie, bijvoorbeeld met familieleden en vrienden.

Als we het over het **Nederlandse** dialect hebben, kunnen er problemen verschijnen in verband met de definitie van het begrip. Vooral gebeurt dat in de zogenaamde overgangszone¹. Hiermee is voornamelijk een grens tussen het Nederlands-Duitse dialect bedoeld. Dat komt door het feit dat de dialecten in veel gevallen overlappen en het is soms moeilijk te bepalen tot welke taal ze behoren. Volgens Goosens (1968, p. 76) zijn Nederlandse dialecten „*tongvallen die met het Nederlands verwant zijn en die gesproken worden in het gebied waar het Nederlands de rol van cultuurtaal vervult.*” Elk dialect heeft zijn eigen kenmerken die het resultaat zijn van een lange, historische evolutie. Ze ontstonden in de middeleeuwen en werden eeuwen gebruikt voordat het Algemeen Nederlands in gebruik werd genomen. Eigenlijk is het Algemeen Nederlands uit de dialecten voortgekomen (Janssens & Marynissen, 2008, p. 150)

Maar soms worden dialecten misverstaan. Sommige mensen zien het dialect als taalkundig en sociaal minderwaardig zoals wordt het bijvoorbeeld in de publicatie *Dialectologie* vermeldt (Van Keymeulen, 2012, p. 136). Dat is natuurlijk niet zo. Het

---

¹ Overgangszone is een gebied „*waar over vrij korte afstand talrijke en diepgaande verschillen voorkomen door de clustering van isoglossen.*” (Triest, 2012)

dialect is even rijk als het Algemeen Nederlands en omgekeerd. Wat de zogenaamde sociale minderwaardigheid betreft, de vraag is in welke situatie een dialect bruikbaar is. Natuurlijk zijn er momenten wanneer het beter is om het Algemeen Nederlands te gebruiken, maar dat betekent niet dat het dialect minder zou moeten gewaardeerd worden.

Bovendien zijn dialecten een herinnering aan de taal in het verleden omdat ze afkomstig zijn van de oude talen² (Willemys, 2003, p. 301). Sommige elementen zijn in de hedendaagse variëteit behouden, terwijl andere verdwenen zijn. Welke elementen zijn nog steeds behouden, wordt verder in het hoofdstuk over dialecten in Vlaanderen beschreven. De wetenschap die met dialecten bezig is, noemen we dialectologie. Het is een relatief jong wetenschappelijke discipline.

Wat moderne geschiedenis betreft, merken we een groeiende belangstelling voor de dialectologie op in de 19e eeuw. Deze periode van Romantiek zag de taal als een „natuurlijk“ verschijnsel en in Vlaanderen was dat uiteraard het dialect. De interesse is ook toe te schrijven aan het feit dat er een dreiging van het Frans was. In werkelijkheid waren de teksten meestal van geringe academische waarde, ook omdat ze, onder andere, het dialect niet goed genoeg weergegeven.

De echte wetenschappelijke dialectstudie is tegen het einde van de negentiende eeuw ontstaan. In die tijd diende de dialectologie als een hulpwetenschap tijdens reconstructies van de historische talen (Van Keymeulen, 2012, p. 22-23).

In de laatste jaren is er weer een groeiende interesse in dialecten. Maar waarom heerst er altijd zo een onrustige sfeer rond?

Misschien omdat ze geen officiële normering hebben, is de studie ervan spannend. Dat wil niet zeggen dat de studie simpel is. De moeilijkheid van het onderzoek komt ook door het feit dat dialecten vooral oraal overgeleverd worden.

Als we het over de geschreven vorm van het dialect hebben, bestaan er een aantal moeilijkheden. De spelling van het dialect is niet zo uniform als bijvoorbeeld de spelling van het Algemeen Nederlands. En omdat de meeste dialecten andere klanken hebben dan het Standaardnederlands, is de Nederlandse spelling bovendien vaak

---

² Met de oude talen worden het Oud-Nederlands, het Middelnederlands, en het West-Germaans bedoeld.

simpelweg niet voldoende. Daarom is het niet zo makkelijk om het dialect schriftelijk op te nemen. Ook daarom is de dialectologie een echte uitdaging.

Het dialectonderzoek kan volgens bepaalde criteria geselecteerd worden, zoals de geografische afkomst, sociale stratificatie enz. Daarom moest er veldwerk uitgevoerd worden om gegevens te verzamelen. Deze discipline is zeer afhankelijk van de medewerking van de respondenten van het dialectonderzoek.

Vandaag gebruiken wetenschappers ook digitale corpora³ van de geschreven maar ook van de gesproken taal.

Wat is trouwens het nut van de dialectologie? Ten eerste kunnen er door dialectologische methoden theorieën over de taalontwikkeling gemaakt worden. De voortdurende taalverandering kan onderzocht worden, concreter hoe en waarom zijn de potentiële wijzigingen gebeurd. De dialectologie wordt ook vaak gebruikt als hulpwetenschap voor andere disciplines. Hiertoe behoren filologie, literatuurstudie, antropolinguïstiek, naamkunde, ortofonie enzovoort.

De situatie omtrent de dialectologie van vandaag is vandaag gelijkaardig zoals met de andere wetenschappen d.w.z. bijvoorbeeld de ecologische wetenschappen zijn op hun hoogtepunt wanneer het slecht gaat met het milieu. Dezelfde principes kunnen we bemerken bij de dialectologie. Hoewel minder en minder mensen dialect spreken en de dialecten aan het verdwijnen zijn, gaat de dialectologie paradoxaal door een bloeiperiode. Tegenwoordig is er een grote belangstelling voor dialecten en dat is te danken aan het algemene aanvoelen dat de dialecten verdwijnen. Mogelijke verklaringen zijn in het vierde hoofdstuk uitgewerkt.

---

³ TST-centrale (Taal- en Spraaktechnologie) in Leiden biedt verschillende corpora aan die samen miljoenen woorden bevatten. Onder andere zijn dat bijvoorbeeld: Eindhoven-corpus (720.000 woorden), Renkema-corpus. INL-corpus (5 mln woorden), INL-corpus (27 mln woorden), INL-corpus (38 mln woorden), D-Coi en SoNaR. Dutch Parallel Corpus. Elke corpus wordt verder beschreven op de website van de Nederlandse Taalunie (Corpora, 2012)

2. Dialecten in Vlaanderen

De basis voor dit hoofdstuk zal de boekserie *Taal in stad en land* (2004, Tielt: Lannoo) zijn, die elk dialectgebied in de Lage Landen beschrijft. Enkel de dialecten die men op het Vlaamse grondgebied spreekt zullen hier beschreven worden. Het Vlaams gewest is opgedeeld in vijf provincies⁴. Dialecten in Vlaanderen kan je in verschillende dialectgebieden verdelen, waarin respectievelijk Limburgs, Brabants (in de provincies Brabant en Antwerpen), West-Vlaams en Oost-Vlaams gesproken wordt. (Belemans & Keulen, 2004, p. 8)

Tussen twee dialecten liggen bovendien telkens overgangsgebieden (zie *afbeelding nr.1*). De dialectgebieden vallen niet samen met de grenzen van de provincies, maar de grenzen worden volgens zogenaamde isoglossen bepaald. „[Dat] zijn taallijnen die de dialectgebieden verdelen op basis van uitspraak in verschillende gebieden.” (Belemans & Keulen, 2004, p. 20) Er wordt een isoglosse getekend voor elk taalverschijnsel. Dat wil echter niet zeggen dat er iets als een algemene provincietaal bestaat voor elke van de bovenstaande provincies⁵.

Er zijn in elke provincie verschillende "dialectgebiedjes" met eigen typische kenmerken, die dan samen een grotere dialectzone vormen. Dit hoofdstuk wordt geconcentreerd op de verschillen in uitspraak en vormleer. Elke beschrijving van over een dialectgebied wordt afgesloten met een aantal typische dialectwoorden.

---

⁴ De vijf provincies zijn: Limburg, Antwerpen, Oost-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen.

⁵ De grens van een dialect wordt dan gelegd waar de isoglossenbundel scheidt.

De grote dialectgebieden in Nederlandstalig België

Afbeelding nr.1- Dialectgebieden met hun overgangsgebieden⁶

2.1 Belgisch-Limburgs

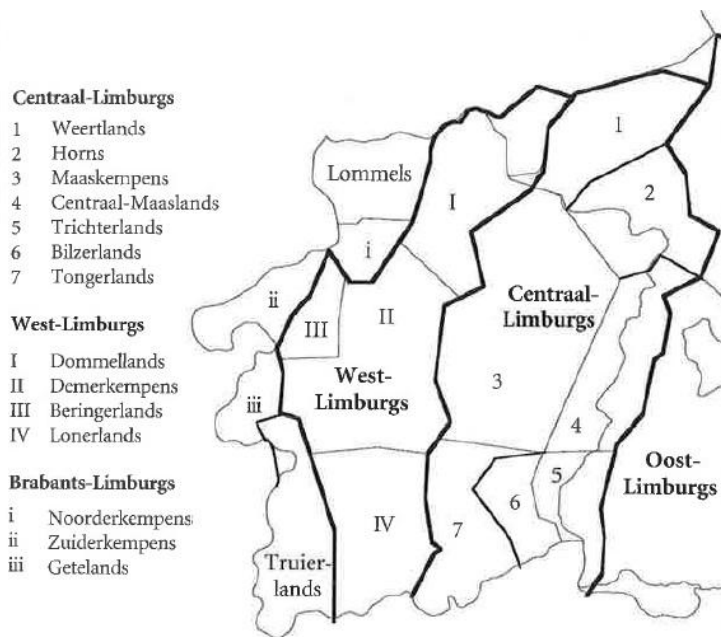
Het Limburgs wordt zowel in Belgisch-Limburg als in Nederlands-Limburg gesproken. In Nederland heeft het Limburgs zelfs de status van regionale taal, die erkend is door de Europese Unie. Dat betekent dat het taalgebruik door de overheid gestimuleerd wordt. Maar de bevoegdheden zijn beperkt, bijvoorbeeld het onderwijs mag niet in het Limburgs gegeven worden. Er was een discussie ofwel in Vlaanderen de erkenning van Belgisch-Limburgs' status zou aangevraagd worden maar tegenwoordig wordt het niet meer besproken (Limburgs, 2012).

Oorspronkelijk behoorde het Limburgs tot de Germaanse taalfamilie, waardoor Limburgs een beetje Duits klinkt. Met andere woorden, ze hebben veel gemeenschappelijke kenmerken. Tegenwoordig neemt het aantal sprekers van het Limburgs steeds meer af zoals bij veel dialecten.

Maar als je het over het Limburgs hebt, moet je ook vermelden dat er opmerkelijke verschillen zijn tussen West- en Centraal- Limburgs (bepaalde gebieden zijn in de afbeelding nr. 2 te zien). Die zijn er omdat West-Limburgs al een overgang naar Brabants vormt en daarom de dialectkenmerken aanzienlijk verschillen.

---

⁶ Taeldeman, J. (2005). *Taal in stad en land: Oost-Vlaams*. Den Haag: Lannoo.

afbeelding nr.2- de indeling van Limburg⁷

Een vaak gemaakte opmerkingen over Limburgs is dat Limburgers traag spreken. Men is vaak ook van mening dat Limburgers “zingen”, wat ook het boek *Taal in stad en land* (2004, p.31) vermeldt. Het Limburgs is ook bekend voor zijn bijzondere uitspraak. Er bestaan namelijk **toonaccenten** in het Limburgs. De keuze tussen de twee verschillende tonen⁸ kan de betekenis van het woord helemaal veranderen. In het Hasselts kan bijvoorbeeld *gaas* ofwel “gas” ofwel “gans” beteken, afhankelijk van de uitspraaktoon.

In tegenstelling tot het Algemeen Nederlands heeft Limburgs nog andere speciale kenmerken, waarvan de **springende "r"** er één is.

In het Limburgs verschijnt er een "r" op andere plaatsen in een woord dan in het Algemeen Nederlands. Soms verschijnt een "r" in woorden die in het Algemeen Nederlands helemaal geen "r" hebben en omgekeerd. Dat proces noemt men r-metathese. Dat kenmerk verdwijnt langzamerhand uit het dialect en dat komt door de invloed van het Algemeen Nederlands.

⁷ Belemans, R., & Keulen, R. (2004). *Taal en stad: Belgisch Limburgs*. Tiel: Lannoo

⁸ sleeptoon of stoottoon

Er bestaan vier verschillende onbepaalde lidwoorden.

Mannelijk	<i>ene/ne/nen</i> ⁹
Vrouwelijk	<i>En</i>
Onzijdig zelfstandig naamwoord	<i>E</i>

Ook wat de bepaalde lidwoorden betreft, is er een verschil met het Algemeen Nederlands. Het Limburgs maakt een verschil tussen een mannelijk en vrouwelijk lidwoord. Als het onderwerp mannelijk is, zegt men vaak *den* in het Limburgs. Voor vrouwelijke en onzijdige zelfstandige naamwoorden blijft het lidwoord onveranderd.

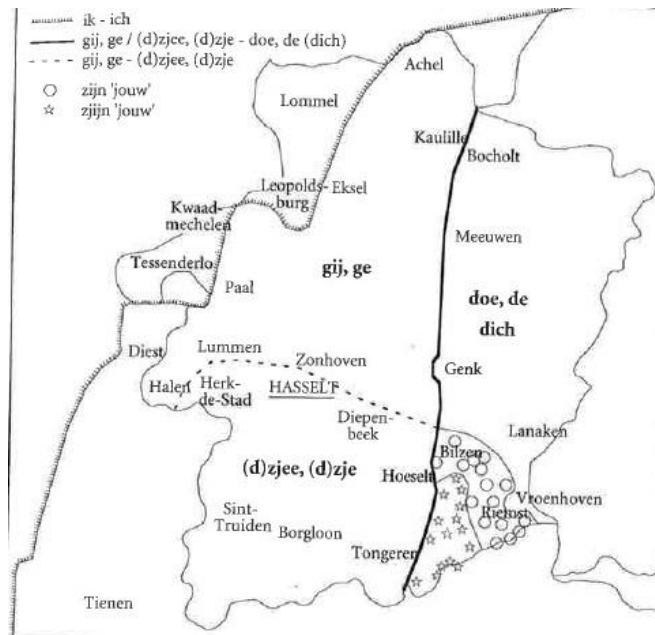
1.ik -> ich	1.wij->veer
2.jij -> gij/dich/de/(d)zje	2. jullie->gij/geer
3.hij -> heer zij -> onveranderd het -> onveranderd	3.zij -> zijlie

Tot de meest herkenbare kenmerken van Limburgs behoren de specifieke persoonlijke voornaamwoorden. In plaats van het voornaamwoord *ik* gebruikt Limburgs meestal de vorm *ich*. Natuurlijk zijn er een paar uitzonderingen die gewoon de Nederlandse vorm *ik* gebruiken (bijvoorbeeld Lommel, Kerkhoven, Leopoldsburg, Tessenderlo, enz.)

Zoals het in de afbeelding nr. 3 getekend is bestaan er verschillende mogelijkheden hoe het voornaamwoord *jij* kan uitgedrukt worden: *gij, dich, de, (d)zje*. De geografische ligging van deze varianten is ook op de kaart te zien.

---

⁹ variant is afhankelijk van de plaats

Afbeelding nr.3- een verdeling van het voornaamwoord *jij*¹⁰

Het voornaamwoord *hij* wordt *heer*, maar dat geldt meestal alleen in het uiterste zuidoosten van de provincie.

In plaats van *wij/ jullie* wordt *veer/gij* of *geer* gezegd.

De vorm van *zij* blijft hetzelfde zowel in het dialect als in het AN. Soms komt in het noorden de vorm *zijlie* voor.

Een ander typisch kenmerk is het ook bijvoorbeeld het niet-uitspreken de “t” aan het eind van de zin. Het boek *Belgisch Limburgs* (2004, p. 54) biedt een voorbeeld aan: *Ich ston deze nach op wach en heb heel zach aa u gedach.*

Hier zijn enkele uitdrukkingen in het Limburgs¹¹:

ga je morgen mee?	<i>gees du möрге mit?</i>
ik hou van jou	<i>ik hald van dich</i>
ik weet het niet	<i>ich weit ut neet</i>
hou eens op	<i>schei oet</i>
weet je wat we doen? we gaan	<i>witse wat fur dunt? fur gunt</i>

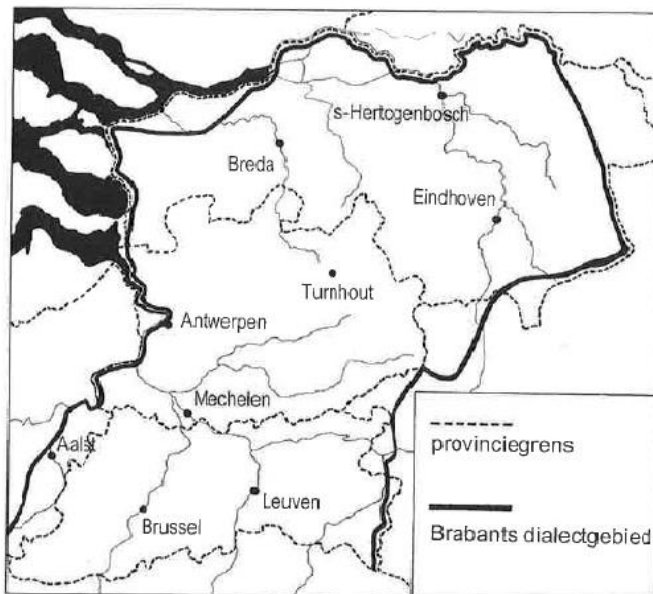
¹⁰ Belemans, R., & Keulen, R. (2004). *Taal en stad: Belgisch Limburgs*. Tiel: Lannoo

¹¹ (Vlaamse dialecten, 2010)

2.2 Brabants

Het Brabants wordt niet alleen in Vlaams-Brabant gesproken maar ook in de Nederlandse provincie Noord-Brabant. Die twee gebieden maakten vroeger één hertogdom uit, dat echter later over de twee staten werd verdeeld.

Afbeelding nr.4- Brabants dialectgebied¹²

Het Brabants is het dominante dialect in Vlaanderen. Het beïnvloedt namelijk het Algemeen Nederlands evenwel als de tussentaal. Een van de typische Brabantse kenmerken is het voorkomen van een **umlaut** bij de uitspraak van woorden.

De klankverandering varieert; links zien we de originele klinkers, rechts telkens de dialectmodificatie :

$a \rightarrow e$
$aa \rightarrow èè$
$oo \rightarrow eu$
$oe \rightarrow uu$

¹² Ooms, M. & Van Keymeulen, J. (2005). *Taal en stad: Vlaams Brabants & Antwerps*. Tiel: Lannoo.

Men zegt bijvoorbeeld *zuut* in plaats van *zoet* of *vrug* in plaats van *vroeg*, en de uitspraak van het woord *kaas* wordt dan *kèès*. Hoe exact de umlaut gerealiseerd wordt, verschilt van streek tot streek.

Er bestaat ook een fenomeen dat **verdonkering** heet. De lange "a" kan op verschillende manieren uitgesproken worden, namelijk als *oo* (*laten* → *loote*) of als *oeë* in Brussel (*laten* → *loeëte*)

Het boek *Taal in stad en land: Vlaams-Brabants en Antwerps* geeft een aantal zinnen, die de meest opvallende kenmerken van enkele steden aanwijzen. Volgende dialectzin geeft de klinkerverandering in Sint-Katelijne-Waver weer: *In Weuver sleugen ze me de keuten oep teufel dat de gleuzen deuveren*. Wat zoveel betekent als *In Waver slagen ze met de kaarten op tafel dat de glazen daveren*.

Een ander speciaal verschijnsel dat vooral in Brabant nog leeft is de zogenaamde **mouillering**. Dat betekent dat er bij enkele medeklinkers een soort -j klank wordt toegevoegd. *Kind* wordt bijgevolg als *kientj* uitgesproken. En een hele zin kan dan in Brussel bijvoorbeeld als volgt klinken: *Pakt a moesj en go voesj* (Pak je muts en ga verder).

Het verkleinwoord -ke¹³, dat in de tussentaal van bijna heel Vlaanderen gebruikt wordt, is ook afkomstig uit het Brabants.

Verder moet ook nog iets gezegd worden over de manier waarop een lange "e" wordt uitgesproken. Ze is namelijk opener en lijkt op een Hollandse "e" (zoals in *vel*). Het woord *spelen* bijvoorbeeld wordt uitgesproken als *spèèle*, en *breken* werd uitgesproken als *brèèke*. Als je die woorden bekijkt, merk je dat bij de uitspraak de laatste "n" wegvalt. Dat wil zeggen, de eind-n kan in de infinitief en het meervoud wegvallen. Daarboven uitspreken mensen in Vlaams-Brabant de "i" als "ie" zoals in dit voorbeeld: het woord "zit" wordt *ziet* en b.v. "ligt" wordt *liegt*.

Dat fenomeen onderscheidt het Vlaams (West- en Oost-) van de andere dialecten, omdat het in het West- en Oost Vlaams bijna niet voorkomt, maar wel in de andere Vlaamse dialecten. Enkele Brabantse dialecten maken verder een verschil in uitspraak tussen de

---

¹³ -ke wordt gebruikt in plaats van *tje, je*

klinker voor de *-ei-* en de klinker voor de *-ij-*, hoewel beide klinkers in het Algemeen Nederlands op dezelfde manier uitgesproken worden. Dat zijn nog sporen uit een historische variant van het Nederlands.

Hier zijn enkele uitdrukkingen in het Brabants¹⁴:

Als het goed is	<i>Niks mis mi</i>
dat is heel ver weg	<i>das kei weite weg</i>
heb je weer te gedronken	<i>hedde wir te veul gezooppe</i>
Precies wat ik wilde en nu heb ik het.	<i>Krek wà'k wou en nou hè'k ut</i>
zo scherp als een mes	<i>zo scharp as un vlimmeke</i>

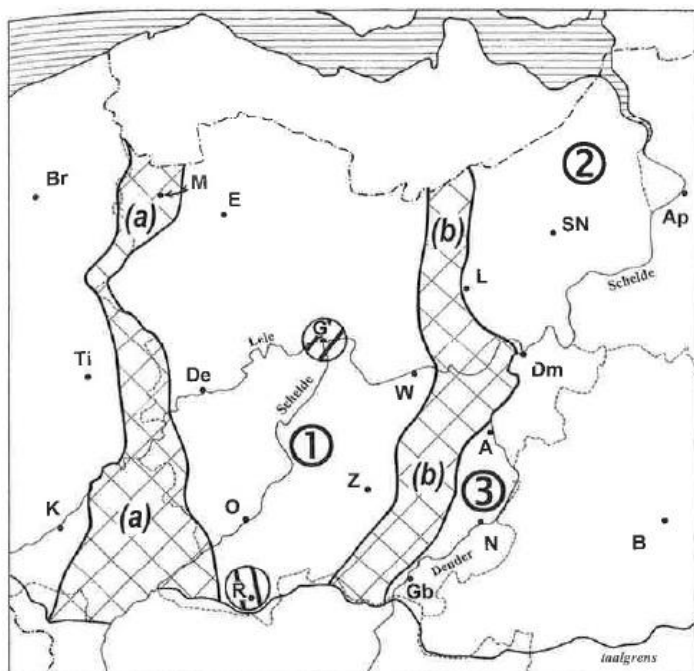
2.3 Oost-Vlaams

In de middeleeuwen en nog een tijd daarna, was er maar één groot dialect dat Vlaams heette. Mettertijd evolueerde dat echter en viel uiteen in Oost- en West-Vlaams (Devos & Vandekerckhove, 2005, p. 23).

Oost-Vlaanderen is qua taal geen homogeen gebied. Het grootste deel (ongeveer twee derden) spreekt werkelijk Oost-Vlaams, maar in het oosten is er bijvoorbeeld een overgangsgebied waar Brabants gesproken wordt. Vlakbij de rivier Dender begint de klankgrens die het Oost-Vlaams van het Brabants scheidt.

---

¹⁴ (Vlaamse dialecten: Vlaams Brabant, 2010)

Afbeelding nr.5 taalgebieden in Oost-Vlaanderen¹⁵

Op de kaart¹⁶ zie je drie taalgebieden. Het gebied met nummer één is het gebied van het zogenaamde ‘echte’ Oost-Vlaams. Dat dialect lijkt in bepaalde opzichten op het West-Vlaams. In het boek *Taal in stad en land: Oost-Vlaams* (Taeldeman, 2005, p. 12) worden voorbeelden gegeven van hoe het ‘echte’ Oost-Vlaams van de overgangsdialecten verschilt.

	<i>echt Oost Vlaams</i>	<i>Overgangsdialecten + oostelijk Oost Vlaanderen</i>
<i>Kaas</i>	<i>Koas</i>	<i>Kèès</i>
<i>Maart</i>	<i>Moart</i>	<i>Mèèrt</i>
<i>Vroeg</i>	<i>Vroeg</i>	<i>Vruug</i>
<i>Proeven</i>	<i>Proeven</i>	<i>Pruuve(n)</i>

Zoals je ziet, zijn de gebieden¹⁷ achter de overgangsgrens min of meer verbrabantst. Ze hebben een umlaut zoals in het Brabants en maken bovendien **geen** zinnen met tweemaal *gaan* zoals in deze zin: *We gaan eerst wat gaan eten*. Die constructie vinden

¹⁵ Taeldeman, J. (2005). *Taal en stad: Oost-Vlaams*. Tielt: Lannoo

¹⁶ afbeelding nr. 5

¹⁷ gebieden nummer twee en drie op de map

we wel in het kerngebied van het Oost-Vlaams en verder ook in het West-Vlaams. Hoewel het gebied langs de rivier Dender nog in Oost-Vlaanderen ligt, kan je concluderen dat het taalkundig tot het Brabants hoort.

Een ander typisch Oost-Vlaams verschijnsel is de weglating van de “g” tussen klinkers. In het Oost-Vlaams klinkt het woord ‘liggen’ bijvoorbeeld als *lèèen*.

Speciaal is ook de verandering van enkele medeklinkers, met name die van p/t/ naar b/d/. Het woord ‘appel’ wordt *abele*, en op dezelfde manier wordt “zitten” *zidn*. Uit de stadsdialecten is dit verschijnsel echter al bijna helemaal verdwenen.

Een ander heel uniek verschijnsel is dat er geen verschil is tussen de uitspraak van lange en korte klinkers. De klinker van het woord *rol* heeft bijvoorbeeld dezelfde lengte heeft als de klinker in het woord *school*. Een ander opvallend kenmerk is de vervanging van de “g” door een h-klank. Ook de uitspraak van het letter “r” is in de loop van de geschiedenis veranderd, waardoor hij nu op de Franse “r” lijkt.

Er is één specifiek verschijnsel verbonden met Gent, de hoofdstad van Oost-Vlaanderen. De uitspraak in deze stad is zo bijzonder, dat ze een taaleiland vormt binnen Oost-Vlaanderen. Het dialect ontwikkelde zich geleidelijk anders, vooral dankzij de handel. Handelaars brachten verschillende taalvarianten mee die daardoor onder elkaar vermengd werden. De meeste kenmerken van het Gents komen uit het Brabants. Het verschil tussen het Gents en het plattenlandsdialect is vooral dat er in de stad over het algemeen een grotere openheid is voor nieuwigheden.

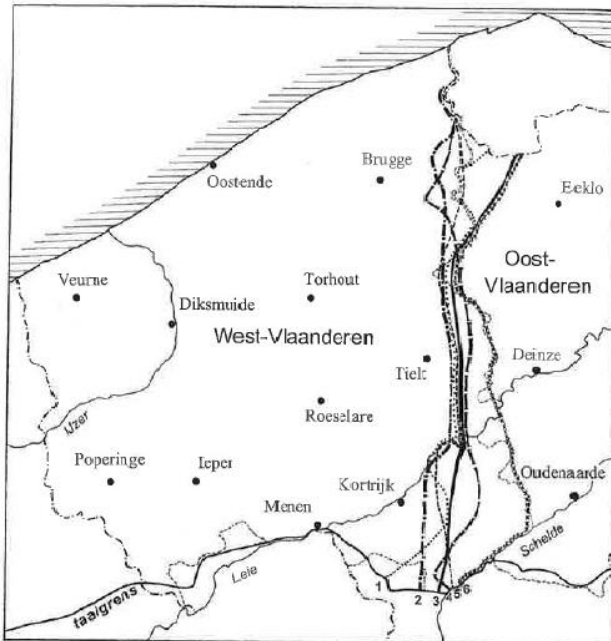
Hier zijn enkele uitdrukkingen in het Oost-Vlaams¹⁸:

Honger hebben	<i>Hij ziet ze defileren</i>
Dorst hebben	<i>Vergeven zijn van den dust</i>
Een glaasje jenever	<i>Geef ons nog nen dreupel</i>
Ze is zwanger	<i>Z' hee nen hoarink binnengespeeld zonder start</i>
Het kind heeft 2 snoepjes gegeten	<i>De keline hee heeft al twee spekken ingeknappeld</i>

¹⁸ (Vlaamse dialecten: Oost Vlaams, 2010)

2.4 West-Vlaams

De taalevolutie loopt in West-Vlaanderen een beetje anders dan in andere dialectgebieden. Dat komt vooral doordat die provincie relatief geïsoleerd is.

Afbeelding nr.6 Het West-Vlaams gebied met getekende overgangszone¹⁹

De afbeelding nummer 6 toont de overgangszone tussen het Oost-Vlaams en het West-Vlaams. Aan één kant is er een zee, aan twee andere kanten een buurland, en ten slotte grenst West-Vlaanderen ook aan Oost-Vlaanderen. Daardoor zijn er aantal kenmerken die gemeenschappelijk zijn met het Hollands of met het Oost-Vlaams.

Opmerkelijk is dat West-Vlaams bepaalde talige elementen uit het Middelnederlands bevat. In de 19de eeuw werd West-Vlaams bovendien doorgezet als voorbeeld voor de nieuwe taalvorm maar uiteindelijk werd de norm uit Nederland overgenomen. Meer over dit onderwerp is in het hoofdstuk vier te vinden, dat de geschiedenis van de taal beschrijft.

Het West-Vlaams dialect is makkelijk herkenbaar door het fenomeen van de **verdonkering** dat nog opvallender is dan in het Oost-Vlaams. Het resultaat is telkens

¹⁹ Delacauw, A. (1984). *Taalvariatie in West-Vlaanderen*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel.

een lange monoftong: "water" wordt *wòdter*, "kwaad" wordt *kwòòd*, "kaas" wordt *kòòs* en zo verder.

Wat zijn de meest opvallende kenmerken van het West-Vlaams? Ten eerste een vervanging van de "g" door een h-achtige klank. Soms wordt die echter ook met een klank uitgesproken die op een *ch* lijkt. Het resultaat klinkt dan als volgt: *Gulp van hod* of een *geilige heest*, waar vaak op geparodieerd wordt.

Vervolgens is er de **klinkerverkorting** (bij lange klinkers). Woorden met een lange klinker worden uitgesproken alsof ze een korte klinker hadden. *Hij kopt* bijvoorbeeld in plaats van "hij koopt". Ook deze zin is daar een mooi voorbeeld van: *'t Is e ruut' uut t' uus, o 't rint, 't rint trin*. Op het eerste gezicht lijkt dat enkel op een aantal klanken na elkaar, maar in werkelijkheid betekent het het volgende: *Er is een ruit uit het huis, als het regent, regent het erin*.

Een typisch kenmerk van het West-Vlaams is ook de overgang van "ou" naar "oe" voor t, d en s zoals in: *'t Is koet in men oede koesen* (= 't Is koud in mijn oude kousen)

West-Vlaanderen had altijd een heel rijke dialectwoordenschat en „*wijkt [tegelijktijd] sterker van de Standaardtaal af dan vele andere dialecten, waaronder het Oost-Vlaams en zeker het Brabants.*” (Devos & Vandekerckhove, 2005, p. 108). Bovendien is West-Vlaams ooit bijna een nieuwe taalnorm geweest. Hoe dat zover gekomen is, zal in het volgende hoofdstuk beschreven worden.

Hier zijn enkele uitdrukkingen in het West-Vlaams²⁰:

Gelieve in de actuele omstandigheden van kalm te blijven	<i>Hoatgoanjoat</i>
Het is allemaal even triviaal	<i>Tis ol gin oar snien</i>
Iedereen	<i>Ol da pwootn en oorn eeht</i>
Het regent	<i>'t Rint dat zikt</i>
Je moet zwijgen	<i>Ge mut jen mulle od'n</i>

²⁰ (Vlaamse dialecten: West-Vlaams, 2010)

3. De positie van dialect in de geschiedenis

Een belangrijke periode in geschiedenis van dialecten begon in 8^e eeuw. Toen is er het Oudnederlands ontstaan (Janssens & Marynissen, 2008). In het bijzonder was het wanneer Oudnederlands van andere West-Germaanse talen zich onderscheidde.¹

Oudnederlands kunnen we niet begrijpen als een volledige taal zoals we vandaag b.v. het Nederlands wordt begrijpen. Eigenlijk was het „*een verzamelbegrip voor de dialecten van enkele Germaanse stammen die zich na de Volksverhuizing in de Lage Landen hebben gevestigd*” (Janssens & Marynissen, 2008, p. 47). Met andere woorden: het Oudnederlands bestond uit meerdere regionale varianten van een germaans dialect (Willemys, 2003, p. 55). Van die tijd hebben we al een schriftelijk bewijs. Het bekendste fragment in het Oudnederlands is:

Hebban olla vogala nestas hagunnan

hinase hi enda du

uuat unbindan uue nu²

Ook zoals het Oudnederlands een “verzamelbegrip voor de dialecten” was, is tevens het Middelnederlands een naam voor verschillende Germaanse dialecten van de periode 1150-1500, die gesproken waren in de hele Lage Landen (Janssens & Marynissen, p.

---

¹ De talen onderscheidden dankzij de klankverandering. Eerst ging het over de verschuiving van medeklinkerrijen. D.w.z dat het woord *dag* werd *tag* in het Duits of *pund* werd *pfund* enz. Ander verschijnsel is b.v. het feit dat de secundaire umlaut komt in het Nederlands niet voor. Bijvoorbeeld het Nederlandse *groen* tegenover het Duitse *grün*. Onder andere kenmerken van de onderscheiding is het „*gedeeltelijk samentrekken van bepaalde tweeklanken tot één klank*” beschreven in het boek *Het verhaal van het Vlaams* (Willemys, 2003, p. 55) dat biedt ook een paar voorbeelden van deze verschijnsel. De tweeklank *ai* wordt *e* zoals in het Duitse woord *Bein* die in het Nederlands wordt *been*

² Oorspronkelijk een *probatio penna*. De monniken hebben de zin „*hic est probatio penna*“ geschreven om hun veer te proberen. Dezelfde tekst zou in hedendaags Nederlands vertaald worden als:

Alle vogels zijn met nesten begonnen,

behalve ik en jij

waar wachten we nog op?

69). In de 12^e eeuw bestond er geen algemene taal in het gebied van hedendaagse Vlaanderen. Niettemin had elke stad zijn eigen dialect. Wat betekende dat van het linguïstisch oogpunt?

In het boek “*Het Nederlands van vroeger en nu*” wordt het verder uitgelegd: „*Elk dialect werd gekarakteriseerd door een aantal eigen klanken en woorden en in mindere mate ook door eigen grammaticale vormen.*” (Janssens & Marynissen, 2008, p. 76). Datzelfde boek vermeldt ook dat er in die tijd drie groepen dialecten in Vlaanderen waren, namelijk Limburgs, Brabants en Vlaams.

Naast het volkstaal was er ook Latijn gebruikt in de middeleeuwse Lage Landen. Latijn had een grote invloed want het waren uitsluitend kloosters die als de verspreiders van kennis werkten.³

In de dertiende eeuw veranderde de volkstaal van alleen orale naar ook een geschreven opzet. De spelling werd bepaald door de uitspraak van de woorden. Het probleem was dat de uitspraak verschilde en daarom kon er geen uniforme spelling ontstaan. Later in de 15de eeuw waren er pogingen om dialecten een simpele vorm te geven. Een vorm die zou verstaanbaar zijn voor iedereen.

Een doorbraak in verspreiding van kennis begon met de ontplooiing van een boekdrukkunst in de 15de eeuw door Joannes Gutenberg die uit Duitsland afkomstig is. Maar ook Zuidelijke Nederlanden speelden een belangrijke rol. Om precies te zijn was het Antwerpen dat zorgde voor 80% van de boekproductie in de Zuidelijke Nederlanden (De Officina Plantiniana, 2012). Hier was een *De Officina Plantiniana* gevestigd die later de grootste typografische onderneming in Europa in de 16de eeuw werd. De man wie hierachter zat was Christoffel Plantijn.

Een van de belangrijkste meesterwerken die door *De Officina Plantiniana* werd tussen 1569 en 1573 gedrukt was de *Biblia Polyglotta*. De bijbel bevat de Oude en de Nieuwe Testament in vijf talen, namelijk: het Grieks, Latijn, Aramees, Syrisch en Hebreeuws. (Biblia Polyglotta, 2007). Aan de lijst van de belangrijke boeken moeten we nog *Dictionarium Teutonico-Latinum* toevoegen. Dit boek is een woordenboek van Nederlandse woorden met een verklaring in het Latijn, aldus Deleu (1994, p. 17).

---

³ Daarom is er ook een aantal woorden die afkomstig zijn uit het Latijn. In veel gevallen zijn dat woorden uit sfeer van geloof b.v. woorden zoals kruis, engel, monnik enz.

Het verhaal van het Vlaams (2003, p. 110) legt uit waarom de drukkers een belangrijke rol speelden. Als ze een tekst van een bepaald gebied krijgen, moesten ze de verwachten moeilijkheden voor de lezers van andere en misschien verre gebied inschatten. Om deze problemen te vermijden, werkten sommigen drukkers de grootste taalmoeilijkheden weg. Dat kon ook bijdragen tot de standaardisering. In principe, probeerden de drukkers het Algemeen Nederlands te produceren. Belemans & Keulen (2004, p. 6) vatten samen: „Vanaf die tijd bestond er een verschil tussen enerzijds de dialecten die in een bepaalde streek gesproken werden, en anderzijds de gestandaardiseerde schrijftaal, die in het hele Nederlandstalige gebied min of meer uniform was.” Dit nieuw fenomeen noemen we: *standaardisering van de taal*. Dat betekende dat meer dan ooit mensen in aanraking kwamen met geschreven Nederlands d.w.z. met boeken.

Als we het over de standaardisering van de taal hebben, moeten we het interessante en belangrijke vertalingproces van de Statenbijbel vermelden. Zodat de vertaling voor zo veel mensen mogelijk verstaanbaar was, is „de taal van de Statenbijbel dus een bewust gekozen compromis tussen verschillende Nederlandse dialecten.” (Deleu, 1994, p. 21). Voor sommigen was het de eerste keer dat ze de teksten van andere dialectgebied hebben gelezen. Alleen weten hoe ergens anders werd geschreven, had een standaardiserend effect.

Vlaanderen is en was altijd een culturele mengzone. De taal is altijd beïnvloed door de cultuur. Vooraleer het Latijn de grootste invloed had, was het Vlaams onder de invloed van de Keltisch-Germaanse talen. Daarna ontwikkelde het Nederfrankisch zich. Het contact met Gallo-Romaans⁴ veroorzaakt dat we er sporen van vinden in het hedendaagse Vlaams en die noemen we *gallicismen*⁵, vermelden Janssens & Marynissen (2008, p. 95) in hun boek.

De volgende grote taal die het dialect beïnvloed was het Frans. Het Frans werd gezien als een rijke en prestigieuze taal en als een middel om zich van de “gewone mens” te onderscheiden. Met andere woorden, het Frans vormde de zogenaamde sociale taalgrens. Hoewel de dialecten een taal van de meerderheid waren, hadden ze geen

---

⁴ Gallo-Romaans: voorganger van het Oudfrans

⁵ Gallicisme: *ik ben akkoord met iem./iets* Standaard Nederlands: *ik ga akkoord met*
Gallicisme: *een tas koffie* Standaard Nederlands: *een kop koffie*

prestige. In de 18de eeuw in het bijzonder is de rol van het Frans weer groter geworden toen ook de ideeën van Franse revolutie groter werden.

Het idee was dat alle streektalen (inclusief de Vlaamse volkstaal) plaats moeten maken voor het Frans (Janssens & Marynissen, 2008, p. 129). Streektalen vormden een “oude orde” en daarom zouden ze in tegenstelling zijn tot de nieuwe ideeën van de Franse Revolutie.

Het Frans krijgt een nog sterkere positie toen Napoleon Vlaanderen annexeerde. Boeken, dagbladen en tijdschriften waren alleen maar in het Frans te verkrijgen. Het onderwijs en de officiële communicatie waren ook alleen in het Frans mogelijk. Nog steeds heeft het Vlaams veel woorden die afkomstig zijn uit het Frans. Dat zijn de sporen van deze verfransingperiode.

Tijdens de periode van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden⁶ begon Vlaanderen zich op het noorden richten. Hoewel het Frans gevestigd in veel sociale kirkels was, heeft het Nederlands langzaam zijn positie verbeterd. Maar het was niet zo eenvoudig met de richting op het Noorden en niet iedereen was tevreden over deze verbinding.

„Van een cultureel gemeenschapsgevoel is zo goed als geen sprake meer. Holland is voor de Vlamingen en Brabanders een vreemd, protestant, economisch-vijandig land geworden, waarvan ze de taal bijna niet verstaan.“ (Jonghe, 1967). Het waren vooral **particularisten**⁷ die wilden dat ze de *„taalrijkdom beschouwen tegen verhollandsing”* (Janssens & Marynissen, 2008, p. 150). Omgekeerd streefden de **integrationisten** naar de aansluiting met het Noorden. Over dit brandend onderwerp doorbrak een oorlog. Om precies te zijn, een spellingoorlog.

„Er zijn 2 specifieke factoren onderscheiden in Vlaanderen met betrekking tot de standaardisering van het Nederlands. Enerzijds is er een heel sterke positie van de dialecten en anderzijds is er geen vast gegeven norm, waarnaar kam men zich richten.” (Delacauw, Taalvariatie in West-Vlaanderen, 1984). Dit wijst erop hoe de situatie ingewikkeld was.

---

⁶ 1815-1830, Noord en Zuid Nederlanden samen met Groothertogdom Luxemburg

Vanuit het dialectperspectief is het ook interessant dat particularisten de streekverschillen in de uitspraak wilden behouden. Bovendien zouden ze de Vlaamse spelling en Vlaamse woorden in het algemeen in de standaardtaal brengen. Er waren zelfs pogingen om de cultuurtaal uitsluitend op een dialect te baseren. Het gebied waarvan dit dialect komt is West-Vlaanderen. Volgende voorstel was ook om historische taalelementen te implementeren, schrijven Janssens & Marynissen (2008, p.150). Uiteindelijk werd dat niet ingevoerd en werd het Noord-Nederlands volledig overgenomen.

Het werd dus door de meerderheid geaccepteerd dat „*de beschaafde uitspraak onzer taal dus niet meer uit de schrijfwijze en de voorname dialecten af te lijden en vast te stellen is; zij bestaat: het is die, welke in Holland voor de algemene Nederlandse gehouden wordt, en daarbij ook in België (...) door de meeste lieden als de richtige uitspraak wordt beschouwd*“ aldus K.L. Ternest in *Beknopte Uitspraekleer der Nederduitsche Tael* (1860. p. 20). De uitspraakregels veranderden dan nog een beetje tijdens de opkomende jaren.

De sleutel tot het succes was eigenlijk een simpele oplossing. Om de strijd voor de eigen taal te winnen, moesten de taalplanners de erfenis van de taal weer opnemen. In andere woorden, de taal moest meer prestige aannemen. Daarna was het de tijd om alles in de praktijk uit te voeren. De mensen in Vlaanderen moesten wennen aan de „nieuwe“ taal. Vooral in de 20ste eeuw toen de nieuwe media werden gebruikt.

De taal is altijd aan het evolueren. Deze periode is bijzonder interessant omdat Standaardnederlands niet lang geleden werd ingevoerd. Om de invoering van het Nederlands moeten we naar de vorige eeuw terug te kijken.

In de jaren 1815-1830 was het Willem I. die van groot belang is geweest voor de taalsituatie in Vlaanderen en voor de positie van het Nederlands in het bijzonder. Andere belangrijke maatregelen i.v.m. de Standaardtaal zijn tijdens de Vlaamse Beweging ingevoerd. Namelijk in 1844 werd er uiteindelijk een officiële (Noord-) Nederlandse spelling ingevoerd. (Willemyns R. , 2003)

Maar het was pas 1930, toen de onderwijs in Vlaanderen vernederlandst werd, wanneer Vlaanderen een norm voor de uitspraak van het Nederlands nodig had. Ze hebben dus de norm uit Nederland ingevoerd. Deze vorm is nog steeds geldig in Vlaanderen en we noemen het de VRT-norm (Debrabandere, 2009). De media waren dan gebruikt om

noordelijke taalvorm beter te acclimatiseren zodat men meer comfortabel was met het gebruik van de „nieuwe“ taal.

De naam voor de officiële taal in Vlaanderen komt uit jaren zeventig⁸ wanneer was het besloten dat de taal in Vlaanderen niet meer *het Vlaams* zou genoemd worden maar *het Nederlands*. Toen is ook intensiever samenwerking met Nederland op de taalvlak begonnen. Vlaanderen werd dus een officieel deel van het Nederlandse taalgebied (Het Nederlands in België, 2012).

De huidige situatie wordt beschreven in het volgende hoofdstuk.

---

⁸ 10 december 1973

4. De taalsituatie vandaag

In Vlaanderen bestaan er drie variëteiten van het hedendaagse Nederlands¹. Dat zijn de Standaardtaal, de dialecten en de groepstalen en hun variëteiten² (Willemyns, 2003, p. 319).

4.1 Standaardtaal

Standaardtaal is de geüniformeerde taal die het meest vastgelegd is in grammatica en spellingregels. Net als de andere taalvariëteiten, een variëteit die geschikt is om gebruikt te worden in bepaalde situaties. Het is de hoogste vorm van de taal, de officiële taal van het land, d.w.z. van het onderwijs, het bestuur, media en zo verder. Theoretisch moet men probleemloos kunnen communiceren in alle gebieden met alle mensen. Maar natuurlijk zijn er geografische variaties binnen de Standaardtaal (Wat is Standaardtaal, 2010). Deze variatie is duidelijk merkbaar tussen België en Nederland maar beide deze taalvormen worden tot de standaardtaal gerekend.

Het was pas negentiende eeuw wanneer de Vlaamse beweging voor zo een Standaardtaal koos, die in Nederland werd gesproken en geschreven. In 1883 werd de middelbaar onderwijs gedeeltelijk vernederlandst d.w.z. sommige vakken (o.a. Nederlands) mogen in het Nederlands worden gegeven (Taalgeschiedenis, 2011). In 1898 werd de gelijkheidswet ingevoerd die maakte het Frans en het Nederlands gelijkwaardig.

Echt op gang kwam de standaardisering niet eerder dan in 1930. (Standaard, 2011) Standaardtaal wordt ook Algemeen Nederlands of AN genoemd. Vroeger had men het over Algemeen Beschaafd Nederlands of ABN. Dit variat wordt steeds minder gebruikt omdat het woord beschaafd suggereert dat andere taalvarianten (dialect) niet beschaafd zijn en dat is natuurlijk niet zo. (T'Sas, 2009)

---

¹ Als we het over het Nederlands in het algemeen hebben, moet er worden opgemerkt, dat er drie varianten bestaan: het Standaardnederlands in Nederland, in België en in Surinam. Deze tekst is bezig met de taalvarianten in België.

² incl. tussentaal

4.2 Tussentaal

Tussentaal kan beschreven worden als een „*code tussen dialect en standaardtaal die geschikt is voor contacten met mensen die uit een andere geografische streek afkomstig zijn*” (Delacauw, *Taalvariatie in West-Vlaanderen*, 1984). Als we de varianten tussen dialect en AN een tussentaal noemen is er een probleem met de een bepaling wat is nog een tussentaal en wat al niet omdat de varianten elkaar overlappen. Daarom is het moeilijk om het terrein van deze variant af te bakenen.

Maar hoe is dit fenomeen begonnen?

- Eén van de redenen is de verhoogde mobiliteit van de mensen. Verhuizen werd makkelijker. Men moet zich in de stad aan een andere taal aanpassen en kan dan niet constant zijn eigen dialect spreken.
- De tweede oorzaak zijn de media. Zoals TV de positie van het dialect veranderde (zie hoofdstuk 3) heeft TV ook de tussentaal gepopulariseerd. Tussentaal werd gebruikt in de nieuwe Vlaamse media (zoals VRT, VTM)³.
- *Tussentaal drukt de nationale identiteit meer uit.* Na het standaardiseringsproces⁴ hebben sommige mensen het Standaardnederlands alleen aan gevoeld als een vreemde opgelegde taal, verklaart Janssens & Marynissen (p. 198). Deze keer was de opgelegde taal niet het Frans maar het “Nederlandse Nederlands” en mensen klaagden dat de taal die in Vlaanderen gesproken wordt, steeds meer daarop lijkt. Daarom schakelden sommigen over naar de tussentaal die in een soort “oppositie” staat.

Hoewel het Nederlands in Vlaanderen dichter bij het Nederlandse Nederlands aan gaat sluiten, wordt alleen de taal op het meest formeel niveau bedoeld (Grondelaers, 2001). Het informele Vlaams-Nederlands, aan de andere kant, volgt de omgekeerde trend. Volgens verschillende studies kiezen Vlamingen steeds meer de tussentaal als de gesproken taal. De tussentaal lijkt steeds minder op het Noord-Nederlandse voorbeeld.

---

³ Vlaamse Radio en Televisie, commerciële Vlaamse Televisie Maatschappij

⁴ vastleggen van een nieuwe standaardtaal

De term *tussentaal* werd door Gentse academici in de jaren negentig bedacht (Tussentaal, 2008). In dezelfde tijd is het begrip Verkavelingsvlaams verschenen (zie benedenvermelde paragraaf over dit begrip).

Soms is het begrip *tussentaal* vervangen door het woord Verkavelingsvlaams of Algemeen Vlaams. Zoals Janssens & Marynissen vermelden (2008, p. 156) zijn dat alleen andere namen voor hetzelfde begrip. Ze verschenen voor het eerst in 1989 in het boek van Geert van Istendael. Hij merkte op dat de tussentaal veel werd gesproken in de verkavelingsgebieden. Dat zijn nieuwbouwwijken vlakbij de grote steden. De reden waarom deze variant van de taal er sterk opkwam was dat er een samenleving ontstond van mensen uit verschillende streken.

Het is niet zo dat tussentaal alleen geprijd wordt. In het bovenvermelde boek van Van Istendael kreeg de tussentaal veel kritiek. Het Verkavelingsvlaams is volgens hem „*een taal die uit angst voor dialect en uit angst voor Nederlands is geboren, (...) het is de taal van de intellectuele luiheid.*” (Van Istendael, 1989).

4.3 Dialect vandaag

In het eerste hoofdstuk van deze thesis gingen we uitvoerig in op de dialecten. In dit hoofdstuk wordt het verlies en huidige situatie beschreven.

Het proces van het **dialectverlies** is langzaam tegen het einde van de 19de eeuw begonnen. Volgens Janssens & Marynissen (2008, p. 181) vond er een radicale omslag plaats. De isolatie van de steden en dropen werd kleiner dankzij het verbeterde vervoer en verplicht onderwijs. Mensen hadden veel bredere contacten en pasten hun taalgebruik aan om beter verstaanbaar te worden. Doordat hebben de dialecten een aantal van hun typische kenmerken verloren. Ondermeer vanwege deze verandering ontstond er **regiolect** en dat is een „*taal geschikt voor interlokale communicatie in grotere regio's, ook voor onderwerpen waarover men het vroeger niet had.*” (Janssens & Marynissen, 2008, p. 181). Blijkbaar was in de maatschappij een noodzaak tot geografisch ruimere communicatie waarvoor het dialect niet voldoende was.

Het dialectverlies is in de 20ste eeuw nog sneller gegaan maar hier is de proces begonnen.

Met het verdwijnen van dialecten heeft de standaardisering veel te maken. Willemyns vermeldt (2003, p. 303) dat hoe meer er Standaardnederlands werd gesproken hoe minder het dialect werd gesproken. Dit kan zo ver gaan dat er geen dialect bestaat zoals we het nu begrijpen, maar wel een taal die bijna met de standaardtaal overeenkomt. De reden waarom het dialect verdwijnt is niet alleen de standaardisatie.

In die tijd begon een grote maatschappelijke verandering, die als gevolg een massaal dialectverlies had.

De radicale vermindering in het gebruik van het dialect kwam er sinds de jaren 60. Het werd in Vlaanderen geprobeerd om de archaïsmen dialectismen, gallicismen en Franse woorden van de Vlaamse schrijftaal te elimineren. Daarvoor werd er een campagne opgezet (Janssens & Marynissen, Het Nederlands vroeger en nu, 2008, p. 195). Het doel was, onder andere, de dialecten een slechte imago te geven op TV, radio en kranten. Sindsdien heeft dialect een stigma die bijdraagt aan het lager gebruik ervan.

Gelijktijdig was het een poging om om de noordelijke taalvorm beter te acclimatiseren zodat het gebruik ervan meer gewoon werd. (Janssens & Marynissen, 2008, p. 197).

Willemyns vermeldt in dit verband: *„de ‘lobby’ ten voordele van de algemeen Nederlandse norm bestaat uit alles wat ‘officieel’ is: alle commissies en academies, die zich met het probleem inlaten, nemen iets anders zelfs niet in overweging. De ‘power’ van dit hele officiële establishment is uiteraard sterk genoeg om dit standpunt overal ingang te doen vinden en steunt, me dunkt, in sterke mate op taalpolitieke overwegingen.”* (Willemyns R. , 1979, p. 295)

Er bestaan ook sociaal-economische-, geografische en psycho-sociale factoren die een belangrijke rol bij dialectverlies spelen. De sociale factor van dialectverlies is bijvoorbeeld dat mensen het dialect minder gebruiken hoe hoger en officiëler de situatie is. Wat geografische factor betreft, verdwijnen de dialecten van de stad zowel als die van het dorp. Maar in de stad gaat de verdwijning sneller omdat een dorp natuurlijk meer geïsoleerd is. Met andere woorden, platteland bewoners gebruiken het dialect meer dan de inwoners van steden.

Hier merken we een interessant fenomeen. Hoe centraler een bepaald gebied is hoe minder opvallend variant van een dialect wordt er gesproken. Omgekeerd zijn dat meestal de *externegebieden* die meest van de norm verschillen. Als een voorbeeld

kunnen het West-Vlaams en het Limburgs dienen die de meest van de Standaardtaal verschillen en tegelijkertijd de *externegebieden* van het Vlaamse taalgebied vormen. Hetzelfde fenomeen verschijnt ook in Nederland, bijvoorbeeld in de Randstad is er al bijna geen regionale variëteit gesproken. Maar hoe verder van deze gebied hoe meer er dialecten worden gesproken.

Kort gezegd: dialectsprekers sterven uit. Maar het is ingewikkelder dan dat. De vraag is wat we onder de term dialectspreker verstaan. Als we met dialectspreker iemand bedoelen die de regels van het begin van de vorige eeuw volgt, dan zijn er niet veel van dit soort mensen. Niettemin bestaat er nog andere groep mensen. Dat zijn mensen die **de bedoeling** om dialect te spreken hebben en dat is wezenlijk grotere groep. Voor jonge mensen is dat de taal die zit tussen (regio)dialect en Standaardnederlands. Dat noemen we een tussentaal.

De volgende paragraaf concentreer zich op de moeilijkheden die tijdens de communicatie kunnen verschijnen i.v.m. het gebruik van verschillende taalvarianten.

Het is makkelijk te stellen dat er altijd communicatie problemen waren tussen sprekers met verschillende dialectachtergrond. In de Middeleeuwen bestond er namelijk geen Algemeen Nederlands, iedereen sprak het dialect van zijn streek. Hoewel het regionale dialect de spreektaal was, heeft men toch geprobeerd de uitspraak op te schrijven. Waarom verstonden mensen de geschreven taal dan ook zonder dat er Algemeen Nederlands was? Willemysn verklaart: „*Wat er aan eenheid in de spelling bestond, had een normaliserend effect, waardoor bepaalde uitspraakvarianten niet geschreven werden*“ (Het verhaal van het Vlaams, 2003). Maar toch begrepen mensen elkaar niet volledig. Het bewijs van misscommunicatie dateert van de zestiende eeuw.

Tekenen daarvoor zijn aanwezig in de boeken zelf. Er zijn namelijk opmerkingen gevonden in enkele geschrifteninleidingen die klagen over de grote taalverschillen in de Nederlanden. Nicolaus Van Winghe bijvoorbeeld schrijft in zijn voorwoord bij *Den gheheelen bybel*, dat hij bepaalde stukken van het boek moest bewerken „*omdat erover geklaagd wordt dat vele woorden alleen begrepen kunnen worden door mensen die in Leuven geboren zijn.*“ (Willemysn, 2003, p. 91) Zijn boek was trouwens in de “Brabantische taal geschreven die men in Leuven gebruikt“ en dus voor andere lezers onbegrijpelijk. Dat waren de gevolgen van de tijd dat er nog geen Algemeen Nederlands bestond.

Als we naar de taalsituatie in Vlaanderen van vandaag kijken, kunnen we verschillende moeilijkheden observeren.

België en Vlaanderen in het bijzonder zijn gebieden met een vrij groot aantal unieke dialecten. Hoewel je van de kust naar de andere kant van België met de auto in twee uren geraakt, is er een grote kans dat de mensen uit deze twee polen elkaar niet zullen verstaan zolang ze dialect spreken. Geografisch en taalkundig gezien staan het West-Vlaams en het Limburgs de verst van elkaar. En als ze zich niet zouden inspannen om hun manier van spreken aan elkaar aan te passen zou de communicatie waarschijnlijk niet lukken. Daaruit kan je afleiden dat de dialecten blijkbaar een belemmering zijn bij interlocale⁵ communicatie.

Volgens Janssens & Marynissen (Het Nederlands vroeger en nu, p. 183) kunnen uit die pogingen om zich aan zijn gesprekspartner aan te passen nieuwe taalvariëteiten ontstaan zijn. Ze zijn geschikt voor interdialectale en interlocale communicatie en worden ook wel **regiolecten** genoemd. In ieder geval kan je zeggen dat door de nieuwe regiolecten communicatieproblemen kleiner zijn geworden, waaruit volgt dat regiolecten geografisch ruimere communicatie mogelijk maken.

Naast dialect is er nog een ander soort taal dat de communicatie ingewikkeld maakt: zogenaamde **groepstalen**. Die kan je indelen in groepen volgens criteria als sociale klasse, beroep, leeftijd of etniciteit. Elke groep heeft zijn eigen kenmerken, die het voor anderen potentieel moeilijker maken om volledig verstaanbaar te zijn. Bij een groep van allochtonen bijvoorbeeld die dezelfde afkomst hebben, kan de moedertaal een invloed hebben op hun Nederlands. Als bepaalde kenmerken van hun moedertaal namelijk in hun Nederlands doordringen, kan dat de duidelijkheid van hun mondeling betoog aanzienlijk verlagen. Dat geldt ook voor de terminologie die vakmannen gebruiken en die hun taal soms onverstaanbaar maakt voor buitenstaanders. (Janssens & Marynissen, str. 204)

Is het dan mogelijk je zo te trainen dat je een ander dialect verstaat? Wat is de truc om mogelijke obstakels weg te nemen? Die vragen zijn niet makkelijk te beantwoorden. Het gaat namelijk eerder over „lexicale gelijkenissen, en individueel talent om voor codewissels.“ (Goosens, Wat zijn Nederlandse dialecten?, 1968)

---

⁵ d.w.z communicatie tussen sprekers van verschillende dialectgebieden

5. Onderzoek naar het dialectgebruik in Vlaanderen

5.1 Beschrijving van het onderzoek

In dit hoofdstuk zouden we ons graag op de resultaten van het uitgevoerde onderzoek concentreren. De titel van dit onderzoek wijst er onmiddelijk op dat we ons tot doel stelden om het dialectgebruik in Vlaanderen te beschrijven.

Met dit onderzoek wilden we nagaan:

- of Vlamingen nog dialect spreken
- het dialectgebruik onder verschillende leeftijdscategorieën
- de mening van de respondenten over het dialectverlies
- de aspecten die tot dialectverlies bijdragen
- wat het sociale belang is van verschillende varianten van de taal

Wat de dialectkennis betreft verwachten we de grootste kennis bij de oudste groep van respondenten en vervolgens hoe jonger de respondenten hoe kleiner de dialectkennis. We verwachten dat er niet veel ouders zijn die het dialect nog aan hun kinderen doorgeven. Er zal waarschijnlijk de tussentaal gebruikt worden. Wat het AN-gebruik betreft verwachten we dat ofwel de jong- ofwel de middengeneratie (27-55) de beste AN-kennis zal hebben.

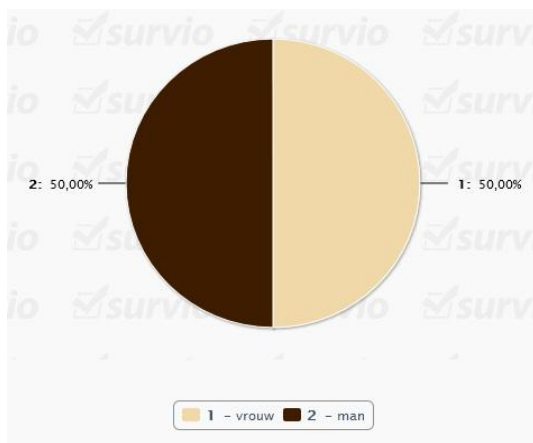
De vragen waren opgenomen door de middel van een elektronische enquête op de server www.survio.com. Een voordeel van deze opnamewijze is het grote aantal mensen die konden aangesproken worden in een korte tijdstip zonder de behoefte om mensen persoonlijk te bereiken. Aan de andere kant kan het als een nadeel gezien worden dat de mensen niet persoonlijk ondergevraagd waren. Dit feit kon ook de resultaten van het onderzoek beïnvloeden.

5.2 Enquête vragen

De enquête zelf bestaat uit negen vragen. Er werden in totaal 100 respondenten ondervraagd.

Voor dit onderzoek waren de respondenten in drie leeftijdscategorieën verdeeld, namelijk 15-26 jaar, 27-55 jaar en ouder dan 55 jaar. De respondenten werden op deze manier verdeeld om verschillende leeftijdsgroepen te krijgen, respectievelijk de jongeren, de middengroep en de ouderen. Voor elke leeftijdsgroep bestaat een benaderend theorie over het dialectgebruik van de respondenten en dankzij deze verdeling kan de theorie met de resultaten van mijn onderzoek vergeleken worden.

Wat geslacht van de respondenten betreft is de verhouding man/vrouw bij toeval op 50/50 uitgekomen.

afbeelding nr. 1: De variabele geslacht

Wat de taalvarianten betreft werden het dialect, de tussentaal en het AN (=Algemeen Nederlands) als taalcodes gekozen. De keuze uit drie mogelijkheden is om de enquête meer verstaanbaar te maken. Er mogen natuurlijk meer stadia tussen AN en dialect zijn, maar één variant (=tussentaal) zou de enquête makkelijker maken, ook voor mensen die zich niet intensief met de taal bezighouden.

Er kunnen potentiële moeilijkheden voorkomen door een incorrecte bepaling van de taalvariant en dus we moeten rekening houden met een mogelijke misverstand. Theoretisch konden de respondenten denken dat ze AN spreken maar kon het al tussentaal zijn of omgekeerd. We moeten dus rekening houden met een bepaalde

afwijking met inachtneming van het subjectieve idee van eigen taalkennis niveau omdat niet kan gegarandeerd worden dat alle respondenten hetzelfde verstonden onder bovenvermelde varianten.

De volgende drie vragen waren op het dialectgebruik gericht. Bij de vraag nr. 4: *Spreekt u een dialect?* moesten de respondenten kiezen tussen “ja”- of “nee”- antwoord. Ook bij de laatste vraag: *Geef aan of de stelling uw mening vertolkt of niet*, moest een “ja”- of “nee”- antwoord gegeven worden. De vraag nr. 5: *Welk dialect spreekt u?* was een open vraag.

De rest van de vragen concentreert zich op het gebruik van de verschillende taalvarianten in bepaalde sociale situaties. Er kon gekozen worden tussen drie antwoordmogelijkheden, namelijk “dialect”, “tussentaal” en “AN”. Een voorbeeld van de enquête is in de bijlage te vinden.

5.3 Resultaten van het onderzoek

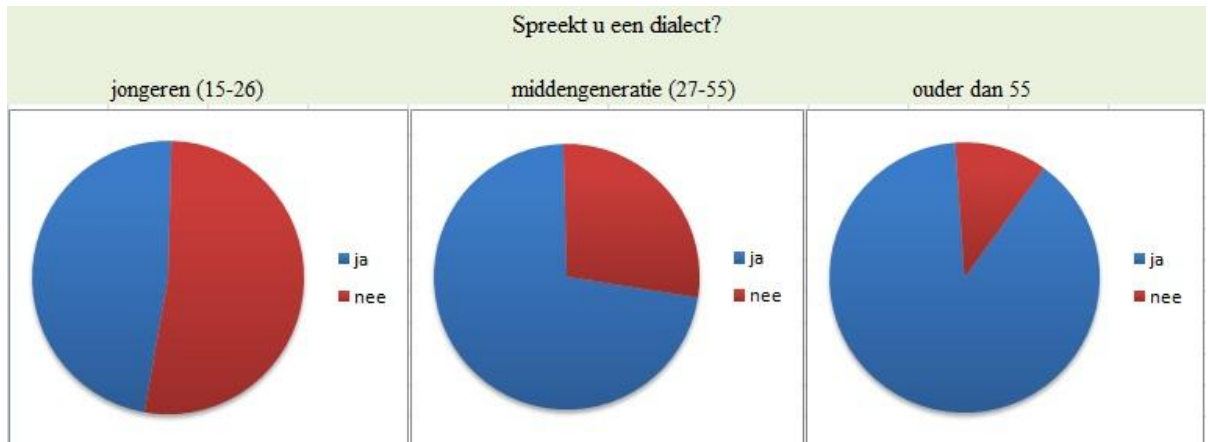
In de eerste vraag over het taalgebruik¹ werden de respondenten gevraagd of ze dialect spreken. Uitgaande van de data van Janssens & Marynissen (2008, p. 183) neemt dialectkennis in vrijwel alle plaatsen per generatie met zo een 25% af. Voordat we de respondenten volgens leeftijd indelen, bekijken we de algemene resultaten.

De vraag „*Spreekt u een dialect?*” hebben 74% van de mensen beantwoord “ja”. De rest, 26%, blijkt geen dialect te spreken. Volgens de verwachtingen heeft de groep van jongste mensen de kleinste dialectgebruik vermeld. In de groep 15-26 heeft 47% vermeld dat ze dialect spreken. Dit concreet voorbeeld bevestigt dat bij komende generatie het dialectgebruik afneemt met $\pm 25\%$ omdat de resultaten van de “midden-generatie” 24% hoger zijn. Onze middengroep gaf 72,1% van positieve antwoorden op de gestelde vraag. We hebben verwacht dat de groep met de oudste respondenten de beste kennis van hun dialect te hebben. Dat komt door het feit dat er nog dialectsprekers mogen zijn die zijn opgeleid nog voor de jaren '60. Toen waren er nog geen campagnes tegen het dialect. Maar daarna begint men het dialect te vervangen door standaardtaal of vaker nog door de tussentaal (zie het hoofdstuk *dialectverlies*). Van alle respondenten

---

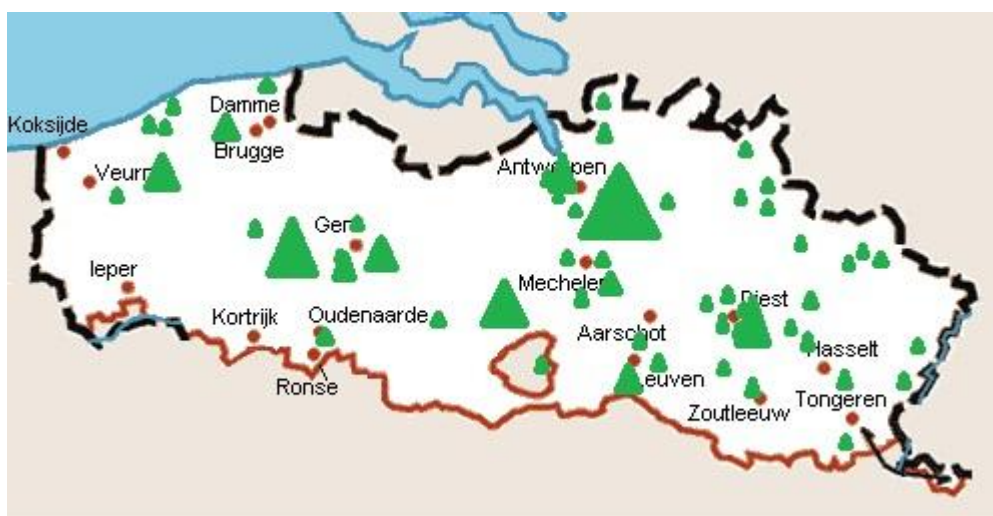
¹ in de enquête vraag nr.4

ouder dan 55 spreekt 88,8% wel een dialect. In de grafiek nr.2 zijn de resultaten van alle drie de groepen ingevoerd en naast elkaar gezet voor meer duidelijkheid.

afbeelding nr.2: dialectkennis van de respondenten in verschillende leeftijdscategorieën

Het doel van deze enquête was respondenten uit de hele Vlaanderen te ondervragen. De onderstaande afbeelding (nr.3) laat zien uit welk dialectgebied de respondenten komen. De grotere groene driehoeken staan voor meer respondenten die hetzelfde dialect spreken. Dit onderzoek is algemeen gericht en we waren op zoek naar een conclusie die een representatief specimen van het dialectgebruik in Vlaanderen zou zijn. Daarom werden de data niet per provincie geëvalueerd en werd er geen rekening gehouden met de invloed van het oorsprongsgebied van de respondenten in dit onderzoek.

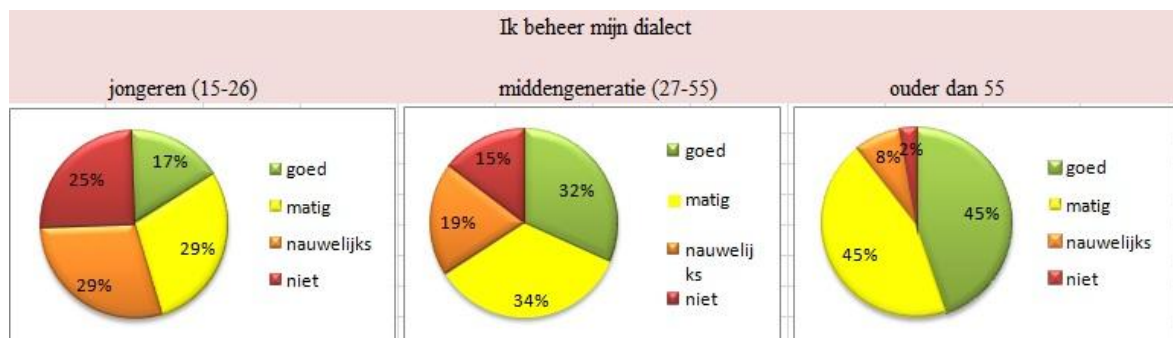
afbeelding nr.3: het dialect van de respondenten

Uit dit onderzoek blijkt dat de oudste generatie het meest uit de drie groepen van onze respondenten dialect spreekt (zie de afbeelding nr.2). Met deze vraag willen we nagaan hoe goed de respondenten het dialect volgens hun eigen mening beheersen. Wat de opinies van de oudste groep respondenten betreft, zijn ze relatief zelfverzekerd over hun beheersingsniveau. 45% denkt dat ze het dialect goed beheersen. Hetzelfde percentage is van mening dat hun kennis “matig” is.

Als we dat met de middengeneratiegroep vergelijken, liggen de cijfers van goede dialectkennis iets lager. 32% vermeldt dat ze hun dialect goed kennen en dat is een daling van 13%. Ook zijn er minder mensen die het dialect matig kennen, om precies te zijn, 34% van de informanten. Het aantal mensen dat het dialect helemaal niet kent is groter dan bij de eerste groep. Het is bijna één zevende van de respondenten tussen 27-55 jaar.

De jongste generatie beheert het dialect het minst zoals we al weten van de antwoorden op eerste vraag. Uit ons onderzoek is naar voren gekomen dat slechts 17% denkt dat ze het dialect goed beheersen.

In de afbeelding nr.4 zijn weer de resultaten van alle drie groepen ingevoerd en naast elkaar gezet voor meer duidelijkheid.

afbeelding nr. 4: beheersingsniveau van het dialect

Het beheersingsniveau van het dialect heeft een dalende tendens. Als het dialectverlies constant zo snel toeneemt, is er in de toekomst misschien een jonge generatie die een dialect op geen enkele wijze kent.

Laten we nu ons op het beheersingsniveau van het Algemeen Nederlands concentreren. Wat de kennis van het AN bij de middengeneratie betreft, kan er goed niveau verwacht worden. Deze generatie is in de jaren 60 opgegroeid toen er een aandacht besteed werd aan het juiste gebruik van het Algemeen Nederlands. Respondenten van deze leeftijd

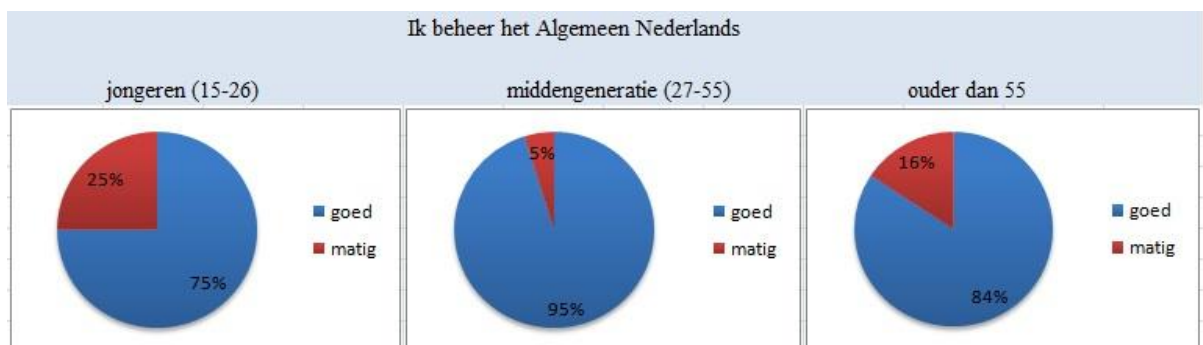

zijn meestal meer beïnvloed door de sociale waarden van de taal. Het grotere gebruik heeft waarschijnlijk iets te maken met de „*behoefte om te imponeren en te slagen op sociaal en economisch gebied*” aldus Ann Delacauw, auteur van *Taalvariatie in West-Vlaanderen* (1984, p. 53) De resultaten waren als volgt: 95% van de respondenten hebben laten weten dat hun beheersingsniveau van het AN “*goed*” was. Slechts 5% meldt aan dat ze het Algemeen Nederlands “*matig*” beheren.

Wat de jongeren betreft, verwachten we een middelmatig niveau van beheersing, onder andere omdat het AN niet de populairste taalvorm is. Volgens het onderzoek van de Nederlandse Taalunie vinden de studenten de studie van het Nederlands saai. Maar tegelijkertijd hebben de Vlaamse jongeren blijkbaar „*minder problemen met de taal en hechten ze meer waarde aan mooi taalgebruik [dan Nederlandse jongeren].*” (Brants, 2012).

De resultaten waren uiteindelijk relatief gelijkaardig aan onze verwachtingen. 75% van de jongeren meldt aan dat ze het AN “*goed*” beheren. Een vierde van de jongeren denkt dat ze het AN “*matig*” beheren.

Zoals het in de afbeelding nr.5 te zien is, is de oudere generatie er erger aan toe met de beheersing van het AN dan de middengeneratie. 84% van de respondenten beheren hun AN “*goed*” en 16% beheren het “*matig*”

afbeelding nr. 5: beheersingsniveau van het Algemeen Nederlands

In de volgende vraag werden de respondenten gevraagd welke taalvariant ze gebruikten in een bepaalde situatie. Onder andere werden de respondenten gevraagd naar het taalgebruik met gezinsleden, vrienden, enz. Deze horen tot de categorie: **informele** situaties. Als een voorbeeld van de **formeel** situaties wordt het taalgebruik op de

vergadering, met medestudenten en met leraren gebruikt. Later zullen we vergelijken welke taalvariant² de respondenten hebben gekozen voor één van de bovenvermelde situaties.

Het werd verwacht dat het AN het hoogst zal scoren in formele situaties. In de praktijk was dat ook zo. De meerderheid van de respondenten gebruiken AN in formele situaties, zoals op een vergadering (88%) of in gesprek met een leraar (78%). Hoe formeler de situatie hoe groter het gebruik van het Algemeen Nederlands. Om een misverstand te voorkomen gebruiken 85% van de respondenten AN in gesprek met een onbekende. Om dezelfde reden kiezen relatief veel mensen voor AN als ze met iemand uit een andere provincie praten.

Uit het onderzoek blijkt dat het percentage van AN-gebruik is relatief hoog. We moeten veronderstellen dat het AN-gebruik in werkelijkheid iets kleiner kan zijn. Het is mogelijk dat de respondenten een gunstiger beeld willen hangen sinds het AN wordt vandaag gezien als de meest prestigieuze taal. De resultaten waren als volgt:

	dialekt	tussentaal	AN	Ik weet het niet
als u praat met gezins- of familieleden	23%	57%	20%	-
met uw ouders	43%	43%	9%	5%
met vrienden	14%	66%	20%	-
op een vergadering	-	10%	88%	2%
met kleine kinderen	-	22%	78%	-
in de winkel, café (in uw gemeente)	19%	48%	33%	-
met iemand uit een andere provincie	-	33%	67%	-
als u met een onbekende praat	-	14%	85%	1%
met medestudenten	4%	40%	38%	18%
met een leraar/professor	1%	9%	78%	12%

---

² dialekt, tussentaal, AN

De tussentaal wordt het meest gebruikt in de informele situaties. 66% van de respondenten zouden tussentaal gebruiken in een gesprek met vrienden. 58% van de mensen zou tussentaal voor de familiale conversaties kiezen. Andere situaties waar men de tussentaal het vaakst gebruikt: in de winkel (café) van de eigen gemeente, met medestudenten en deel van de respondenten gebruikt tussentaal ook bij gesprekken met de ouders.

Uit het onderzoek blijkt dat het dialect meestal wordt gebruikt als men met de ouders spreekt, namelijk in 43% van de gevallen. Blijkbaar passen de respondenten zich aan aan het taalgebruik van hun ouders. Verder hebben 23% van de respondenten vermeld dat ze het dialect gebruiken in gesprek met andere familieleden. In andere situaties was het gebruik van het dialect niet opvallend genoeg om hier te vermelden.

We willen hier niet nalaten om een interessant verschijnsel te vermelden. Bijna 30 jaren geleden was het dialect de meest gebruikte variant voor de communicatie met kinderen³. Ertegenover, van dit onderzoek blijkt dat vandaag niemand de kleine kinderen in het dialect aanspreekt. Dat wijst op de echte afname van het dialectgebruik.

Aan het eind van haar onderzoek belooft Ann Delacauw dat „*de overgang van de ene taal-dialect of Frans- op een andere- Algemeen Nederlands- niet in slechts enkele decennia te verwezenlijken is*” (Taalvariatie in West-Vlaanderen, 1984). Tegen de verwachtingen is het al gebeurd, althans in het geval van communicatie met kinderen. De conversatie met kinderen wordt door 78% van respondenten **in het AN** gevoerd. Hoewel het een informele situatie is, blijkt Algemeen Nederlands door de meerderheid gebruikt te worden. Slechts 22% spreekt tussentaal met kinderen.

Aan het einde van de enquête worden de respondenten hun mening gevraagd over verschillende verklaringen en om er een JA/NEE-antwoord op te geven.

De eerste stelling was: *Het dialect zou moeten verdwijnen*. Bijna iedereen was het met deze verklaring niet eens. Slechts 3% van de respondenten waren met de verklaring akkoord. Blijkbaar zijn meer mensen in de Nederlandstalige taalgebied eveneens van oordeel dat het dialect niet mag verdwijnen. Uit het onderzoek dat in 2009 door de Nederlandse taalunie uitgevoerd werd, blijkt dat 85 procent van de Vlamingen en Nederlanders vindt dat de dialecten bestaan moeten blijven (T'Sas, 2009).

---

³ volgens het onderzoek in twee Vlaamse gemeenten Oostende en Diksmuide in 1984 (Delacauw, Taalvariatie in West-Vlaanderen, p. 97)

In de tweede stelling werd gezegd: *Gesprekken in het dialect gezelliger zijn dan gesprekken in het AN*. Meer dan de helft van de respondenten is het met deze stelling eens. Dat is niet zo een overtuigend resultaat dat we kunnen zeggen dat dialect een aanzienlijk gezelligere taalvorm is dan andere taalvormen.

In de volgende stelling zeggen we: *Het zou jammer zijn als kinderen geen dialect meer zouden leren*. Uit ons onderzoek blijkt dat 65 percent dat jammer zou vinden, terwijl 14 percent het weet niet. Een vijfde is het met de stelling helemaal niet eens. Bovendien, 31% van respondenten gaat akkoord met de stelling dat *men geen dialect zou mogen spreken met kleine kinderen*. Het resultaat wordt ook ondersteund door onze onderzoeksvraag of men met kinderen dialect praat. Met deze vraag is naar voren gekomen dat niemand van onze informanten met de kleine kinderen het dialect zou spreken. Uit ander onderzoek uitgevoerd in Vlaanderen blijkt dat *heel weinig ouders hun jonge kinderen dialect meegeven*. Dat is misschien jammer rekening houdend met de verklaring van professor Johan Taeldeman van de Genste Universiteit dat „*ouders denken dat ze hun kroost benadelen als ze hun kinderen opvoeden in het dialect. (...) Ik ben geen folklorist, maar uit mijn studies blijkt dat je, als je op jonge leeftijd tweetalig bent, een speciale gave voor taal ontwikkelt.*” (T’Sas, Dialect masseert je talenknobbel, 2009, p. 5)

In het tijdschrift *Taalpeil* (2009, p. 8) is een opinie verschenen dat hoewel er bijvoorbeeld in Engeland of Zweden veel meer taalvariatie op televisie komt dan in Vlaanderen, er niet zo veel over geklaagd wordt. Uit ons onderzoek is naar voren gekomen dat de meerderheid van Vlamingen niet meer dialect op tv wenst. Slechts 20% denkt dat er op tv en in andere media meer dialect te horen zou moeten zijn. In tegenstelling daarmee is de meerderheid (70%) het niet met deze stelling eens.

6. Conclusie

Zoals de naam van deze scriptie aanduidt, probeerden we een beeld van de dialecten in Vlaanderen te geven. Vlaanderen behoort tot de gebieden waar het dialect een lange traditie heeft. Tegenwoordig zijn de dialecten aan het verdwijnen. Tot redenen van het dialectverlies behoort het feit dat de isolatie van de steden en dorpen kleiner werd en mensen hun taalgebruik aanpasten om beter verstaanbaar te worden. Met het verdwijnen van dialecten heeft de standaardisering veel te maken, namelijk hoe meer er Standaardnederlands werd gesproken hoe minder het dialect werd gesproken. Ook als de dialecten nu aan het verdwijnen zijn, is het toch bijzonder hoeveel diverse taalvarianten op zo een klein gebied kunnen bestaan.

Om een algemeen beeld te geven, wordt er aandacht besteed aan de positie van het dialect de hele geschiedenis door. We konden niet de belangrijke mijlpalen vergeten te vermelden zoals de opbloei van de boekdrukkunst die de taalevolutie een hele nieuwe draai gaf. Hoewel de prestigieuze talen (Latijn, Frans) altijd door de kerkleiders en adel gesproken werden, bleef het dialect altijd de hoofdtaal van de gewone mensen.

Eeuwen later, in de 19de en 20ste eeuw, is het taalgebruik van de “gewone mens” ingrijpend veranderd. Zodat de mensen de nieuwe taalvorm, die uit Noord-Nederlands overgenomen was, beter accepteren, is er een campagne tegen het dialect opgezet. Sindsdien heeft het dialect een negatief imago en wordt bij sommigen als minderwaardig gezien. Hebben de radicale campagnes voor kleiner dialectgebruik iets goeds opgeleverd? Ze waren onontbeerlijk voor de invoering van de Nederlandse cultuurtaal. Toch is het waarschijnlijk beter voor twee relatief kleine naties als ze één gemeenschappelijke taal delen zodat het Nederlands meer belang krijgt.

We waren geïnteresseerd hoe zich de respondenten van ons onderzoek opstellen tegenover het dialect. De theorie van Janssens & Marynissen (2008, p. 183) dat de dialectkennis in vrijwel alle plaatsen per generatie met zo een 25% afneemt, wordt bevestigd. Met andere woorden: de oudere generatie blijkt de grootste dialectkennis te hebben en de jongste generatie (15-26) de kleinste. We kunnen hier dus concluderen dat de situatie wat dialectverlies betreft niet in de nabije toekomst opgelost kan worden.

Een van de oorzaken is dat de ouders het dialect niet aan hun kinderen doorgeven. Dat zorgt voor een snel dialectverlies. Zelfs als bijna alle respondenten denken dat het dialect niet zou moeten verdwijnen, communiceert niemand van de respondenten met kleine kinderen in het dialect. Bovendien denkt één derde dat men geen dialect zou mogen spreken met kleine kinderen.

Er werden vragen in verband met het sociale belang van de taalvarianten gesteld. De respondenten werden gevraagd welke taalvariant het best past bij de voorgestelde situatie. Om dit onderzoek af te ronden, kunnen we hier het algemene principe vaststellen : hoe informeler de situatie hoe groter het gebruik van dialect, en omgekeerd: hoe formeler de situatie hoe groter het gebruik van het AN.

Als de taalsituatie zo snel verandert, bestaan er dan al theorieën over de toekomst van taal in Vlaanderen? Vroeger spraken de Vlamingen bijna uitsluitend dialect, over het heden kunnen we met zekerheid zeggen dat Vlaanderen zich in een overgangsstadium bevindt. Wat brengt de toekomst?

Johan Taeldeman van de Universiteit Gent (Le Bacq, 2012) zegt dat Vlamingen steeds verder afwijken van de standaardtaal in Nederland. Hij voegt toe: „*langzaam maar zeker zijn we op de weg naar een algemeen aanvaarde en genormeerde omgangstaal.*” Maar weten we dan welke kenmerken die taal zal hebben? Aldus Taeldeman: „*Onze taal zal voort evolueren naar de tussentaal met Brabantse elementen die nu al veel gesproken wordt. Dan krijg je uitdrukkingen als *oe noemde gij in plaats van hoe heet je.**”

Bibliografie

- Belemans, R., & Keulen, R. (2004). *Taal en stad: Belgisch Limburgs*. Tielt: Lannoo.
- Delacauw, A. (1984). *Taalvariatie in West-Vlaanderen*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel.
- Deleu, J. e. (1994). *Nederlands: Het verhaal van een taal*. Rekkem: Stichting Ons Erfdeel vzw.
- Devos, M. & Vandererckhove R. (2005). *Taal en stad: West-Vlaams*. Tielt: Lannoo.
- Geerts, G. (1967). *Het gezag van "Van Dale"*. Dietsche Warande en Belfort.
- Goosens, J. (1970). *Dialectindeling en structuurgeografie*. Groningen: Sasland.
- Goosens, J. (1968). *Wat zijn Nederlandse dialecten?* Groningen: Wolters-Noordhoff n.v.
- Grondelaers, S. (2001). *Nederlandse Taalkunde*. Leuven: KU Leuven
- Istendael, G. (2011). *Het Belgisch labyrint*. Amsterdam: Atlas.
- Janssens, G., & Marynissen, A. (2008). *Het Nederlands vroeger en nu*. Liege: Acco.
- Ooms, M. & Van Keymeulen, J. (2005). *Taal en stad: Vlaams Brabants & Antwerps*. Tielt: Lannoo.
- Taeldeman, J. (2005). *Taal en stad: Oost-Vlaams*. Tielt: Lannoo.
- Ternest, K. L. (1860). *Beknopte uitspraekleer der Nederduitsche tael*. Gent: Willems'-Fonds.
- Van Keymeulen, J. (2012). Dialectologie. *Nederlandse taalkunde III: ruimtelijke en sociale variatie*
- Willemyns, R. (2003). *Het verhaal van het Vlaams*. Antwerpen: Standaard Uitgeverij.
- Willemyns, R. (1979). Invloed van "Power en "Solidarity" op het gebruik van dialect en standaardtaal. *De nieuwe Taalgids* 72. p. 45-46

Internet bronnen:

Biblia Polyglotta. (2007, februari 7). Opgeroepen op maart 31, 2013, van Wikipedia: http://nl.wikipedia.org/wiki/Biblia_Polyglotta

Brants, G. (2012, juni 11). *Jongeren vinden Nederlands saai en ouderwets*. Opgeroepen op maart 25, 2013, van Het Laatste Nieuws: <http://www.hln.be/hln/nl/1265/Onderwijs/article/detail/1452375/2012/06/11/Jongeren-vinden-Nederlands-saai-en-ouderwets.dhtml>

Corpora. (2012, december 11). Opgeroepen op maart 29, 2013, van NedTerm: <http://taalunieversum.org/inhoud/corpora>

Daniëls, W. (2008, december 6). *Dialecten verdwijnen, of we dat nu leuk vinden of niet*. Opgeroepen op maart 5, 2013, van Taalschrift: <http://taalschrift.org/discussie/004261.html>

De Officina Plantiniana. (2012). Opgeroepen op maart 31, 2013, van Museum Plantin-Moretus: <http://www.museumplantinmoretus.be/Plantin-Moretus-NL/PlantinMoretus-NL/Startpagina-Plantin-Moretus-NL-Museum-Plantin-MoretusPrentenkabinet/Museum-MPM-NL/Plantin-en-de-Moretussen/Over-Plantijn/Plantin-als-drukker-uitgever.html>

Debrabandere, P. (2009, januari 19). Opgeroepen op maart 7, 2013, van Ik heb een vraag: <http://www.ikhebeenvraag.be/vraag/12798>

Het Nederlands in België. (2012, 12 15). Opgeroepen op april 7, 2013, van Freie Universität Berlin : http://neon.niederlandistik.fu-berlin.de/nl/nedling/taalgeschiedenis/nederlands_in_vlaanderen/

Le Bacq, T. (2012, november 14). *Binnen 200 jaar spreken we allemaal West-Vlaams*. Opgeroepen op februari 15, 2013, van De Standaard: http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20121113_00367960

Limburgs. (2012, mei 12). Opgeroepen op maart 25, 2013, van Wikipedia: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Limburgs>

Standaard, D. (2011, september 24). *Infotheek*. Opgeroepen op januari 15, 2013, van De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=0A3G4H56>

Taalgeschiedenis. (15. januari 2011). Opgeroepen op 14. mei 2013, van Nederlands Online: <http://neon.niederlandistik.fu-berlin.de/static>

T'Sas, J. (2009, oktober). Dialect masseert je talenknobbel. *Taalpeil* , p. 5.

T'Sas, J. (2009). Dialect moet blijven. *Taalpeil* , p. 4.

Triest, L. (2012). *Dialectlandschap*. Opgeroepen op mei 29, 2013, van Dialectologie UGent: <http://www.variatielinguistiek.ugent.be/node/1>

Tussentaal. (2008, januari 29). Opgeroepen op maart 25, 2013, van Wikipedia:
http://nl.wikipedia.org/wiki/Tussentaal#cite_note-1

Vlaamse dialecten: Limburgs (2010, juni 12). Opgeroepen op januari 15, 2013, van seniorennet: http://blog.seniorennet.be/waasland_dialect/archief.php?ID=53

Vlaamse dialecten: Oost Vlaams. (2010, juni 15). Opgeroepen op januari 15, 2013, van seniorennet: http://blog.seniorennet.be/waasland_dialect/archief.php?ID=54

Vlaamse dialecten: Vlaams Brabant. (2010, juni 12). Opgeroepen op januari 12, 2013, van seniorennet: http://blog.seniorennet.be/waasland_dialect/archief.php?ID=52

Vlaamse dialecten: West-Vlaams. (2010, juni 15). Opgeroepen op januari 12, 2013, van seniorennet: http://blog.seniorennet.be/waasland_dialect/archief.php?ID=55

Wat is Standaardtaal. (15. januari 2010). Opgeroepen op 15. mei 2013, van Taaladvies: <http://taaladvies.net/taal/advies/tekst/85/>

Resumé in het Tsjechisch

Tématem mé bakalářské práce jsou *dialekty ve Vlámsku*. Jak již název napovídá, zaobírám se dialekty, kterými se mluví v belgických Flandrech. Ačkoliv je zde úředním jazykem nizozemština, vyznačuje se toto malé území nezvykle velkým počtem regionálních nářečí. Ve Vlámsku, jako ostatně i v dalších zemích, tyto dialekty postupně mizí. Cílem této práce je vyzkoumat, zda generace mladých Vlámů ještě tyto dialekty ovládá, popř. jak moc se jejich znalost liší od starších generací.

Dále tato práce zjišťuje vztah Vlámů k dialektům jako takovým a jak se Vlámové staví k používání dialektu během různých sociálních situací.

Práce je rozdělena do šesti kapitol. První kapitola vysvětluje samotný pojem dialekt a stručně charakterizuje dialektologii coby lingvistickou disciplínu, která se dialekty zabývá. Dále se zde zmiňují problémy týkající se zkoumání a popisu nářečí. Ve druhé kapitole jsou Flandry rozděleny do nejvýraznějších dialektových území a jsou zde popsány typické znaky jednotlivých nářečí. Zvláštní důraz na dialekt a jeho roli v historickém vývoji jazyka je kladen ve třetí kapitole této práce. Následuje kapitola zabývající se současným stavem nizozemštiny ve Vlámsku a jejím potenciálním vývojem.

V kapitole *výzkum* jsou prezentovány výsledky ankety. Tyto výsledky potvrzují teorii, že každá další generace ovládá dialekt přibližně o 25 % hůře než generace předchozí. Následuje závěr, ve kterém jsou shrnuty výsledky výzkumu a možný budoucí vývoj jazyka ve Vlámsku.

Resumé in het Engels

The main topic of this bachelor thesis are *dialects in Flanders*. As the name already indicates this thesis focuses on dialects that are spoken in Belgian Flanders. This small area is renowned for its high amount of dialects despite the fact that the official language of Flanders is Dutch. Dialects in Flanders are slowly disappearing. The aim of this thesis is to find out whether the youngest generation of Flemish people still speaks those dialects and if so how good is their knowledge in comparison with older generation.

Another aim of this thesis is to describe the attitude of Flemish people towards dialects and how is the usage of dialect perceived during various social situation.

This thesis consists of six chapters. The first chapter describes the term *dialect*. Subsequently this chapter describes principles of dialectology and possible obstacles during a dialectological research.

The second chapter describes Flemish dialect areas and typical characteristic features of each region. The third chapter concentrates on the role of dialect in the history and how it influenced the official language and vice versa. The following chapter describes the current language in Flanders and suggests the potential development of the language.

The results of the survey are presented in a chapter *research*. These results prove the theory that every new generation speaks the dialect 25% worse than the previous one. *The conclusion* is a final chapter. This chapter summarises the results of the research and offers a theory of a possible future development of the language in Flanders.

Bijlagen

Bijlage nr. 1: Onderzoek naar het dialectgebruik in Vlaanderen

1. Geslacht

- vrouw
- man

2. Leeftijd

- 15-26
- 26-55
- 55+

3. Beroep:

4. Spreekt u een dialect?

- Ja
- Nee

5. Indien wel, welk dialect spreekt u?

6. Ik beheer mijn dialect

- Goed
- Matig
- Nauwelijks
- Niet

7. Ik beheer het Algemeen Nederlands

- Goed
- Matig
- Nauwelijks
- Niet

8. Welke taalvariant (dialect, tussentaal, Algemeen Nederlands) gebruikt u in de volgende situatie:

	Dialect	Tussentaal	AN	Ik weet het niet
als u praat met gezins- of familieleden	☐	☐	☐	☐
met uw ouders	☐	☐	☐	☐
met vrienden	☐	☐	☐	☐
op een vergadering	☐	☐	☐	☐
met kleine kinderen	☐	☐	☐	☐
in de winkel, café (in uw gemeente)	☐	☐	☐	☐
met iemand uit een andere provincie	☐	☐	☐	☐
als u met een onbekende praat	☐	☐	☐	☐
met medestudenten	☐	☐	☐	☐
met een leraar/professor	☐	☐	☐	☐

9. Welke variant spreekt u wanneer een vreemde u aanspreekt in uw EIGEN dialect?

- Dialect
- Tussentaal
- AN
- Ik weet het niet

10. Welke variant spreekt u wanneer een vreemde u aanspreekt in een ANDER dialect?

- Dialect
- Tussentaal
- AN
- Ik weet het niet

11. Geef aan of de stelling uw mening vertolkt of niet (JA/NEE).

	JA	NEE	IK WEET HET NIET
Het dialect zou moeten verdwijnen	☐	☐	☐
Gesprekken in het dialect zijn gezelliger dan gesprekken in het AN	☐	☐	☐
Het zou jammer zijn als kinderen geen dialect meer zouden leren	☐	☐	☐
Men zou geen dialect mogen spreken met kleine kinderen	☐	☐	☐
AN spreken met vrienden maakt een geforceerde indruk	☐	☐	☐
AN spreken met medestudenten/collega's maakt een geforceerde indruk	☐	☐	☐
Dialect spreken met een leraar/professor toont een gebrek aan beleefheid	☐	☐	☐
Er zou op tv en in andere media meer dialect te horen moeten zijn	☐	☐	☐

Annotatie

Jméno autora: Lada Slišová

Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta univerzity Palackého v Olomouci,
katedra nederlandistiky

Název bakalářské práce: Dialecten in Vlaanderen

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Křížová, Ph.D.

Počet znaků: 81 200

Krátká charakteristika: Tato práce se zabývá popisem dialektů ve Vlámku. V jednotlivých kapitolách je popsána role dialektu v historickém vývoji jazyka, jeho současná pozice a je zde nastíněn jeho možný vývoj. Výzkum zjišťuje v jakém podílu se dialektem mluví mezi třemi věkovými kategoriemi. Dále práce zkoumá možné důvody mizení dialektu.

Keywords: dialect, Vlaanderen, dialectverlies